

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Природничий факультет
Кафедра зоології та методики навчання
біології**

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище, ініціали)
«__» _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ З
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ
ТЕХНОЛОГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ**

Кваліфікаційна робота
студентки групи БПм-22
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.05 Середня освіта
(Біологія та здоров'я людини)
Зотової Єлизавети Леонідівни

Керівник д.п.н., професор кафедри
зоології та методики навчання біології
Чувасова Н.О

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Зотова Єлизавета Леонідівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ	7
1.1. Формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.	7
1.2. Використання технології диференційованого навчання як засобу формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.	16
1.3. Педагогічні умови формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технології диференційованого навчання.	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ	39
2.1. Методика формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.	39
2.2. Методика використання технології диференційованого навчання як засобу формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.	52
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	69
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність теми полягає у створенні умов для ефективної підготовки учнів з оцінкою функціональних можливостей, екологічних знань, компетентностей з використанням технології диференційованого навчання, вивчення недоліків при формуванні екологічної компетентності в учнів з ООП. Екологічна компетентність для учнів є великим значення для подальшого формування життєвих навичок, створення умов реалізації своїх творчих ідей, ціннісне ставлення до природи. Екологічна компетентність пов'язана з екологічною культурою, що дозволяє забезпечити правильне формування знань, вмінь і навичок в учнів із оцінкою функціональних можливостей і правильно організувати урок практичної діяльності для формування в учнів базової підготовки природничої науки, формування знань в екологічному напрямку.

Науковими дослідження екологічних знань в учнів з особливими освітніми потребами займалися такі видатні науковці, як Л. Титаренко, Н. Пустовіт, О. Гуренкова, Л. Руденко. Вони вважали за потребою розвивати екологічну компетентність особистості. Екологічною свідомістю в учнів з ООП займалися такі вчені, як Н. Реймерс, Б. Ліхачов.

Центральною категорією екологічної компетентності вважають екологічну культуру. Науковці О. Максимович та О. Стефанків вважали екологічну культуру розумінням вирішення сучасних проблем екологічної компетентності в учнів з ООП. Педагогічні умови в екологічній компетентності є цінною характеристикою для становлення базової підготовки дітей. Цим займалися вчені, Г. Балл, І. Бех, С. Сичов, Т. Бутківська, А. Ручка, О. Висоцька, О. Вишневський.

Метою даного дослідження є визначення і наукове обґрунтування умов ефективного підвищення екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами при формуванні засобом використання технології диференційованого навчання.

Для формування визначеної мети, створені такі **завдання** дослідження:

1. вивчення стану формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами у теорії педагогіки та практичної діяльності.
2. аргументувати і знайти ефективне застосування технології диференційованого навчання для формування екологічної компетентності в учнів з особливими освітніми потребами.
3. виявити та обґрунтувати сукупність умов, що забезпечують результативність організації екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом застосування технології диференційованого навчання.
4. розробити методичний комплект застосування технології диференційованого навчання, що є ефективним методом формування екологічної компетентності в учнів з особливими освітніми потребами.

Об'єкт дослідження: ефективний процес формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами.

Предмет дослідження: умови педагогічного формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом застосування технології диференційованого навчання.

Для досягнення мети та розв'язання забезпечуваних завдань використано комплекс **методів** дослідження: теоретичний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, систематизація, використовувались для вивчення наукової методичної літератури з теми дослідження, педагогічного досвіду і педагогічної практики вчителів, визначення необхідних умов для успішного формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технології диференційованого навчання.

Результати роботи та дослідження були опубліковані в збірнику «Науковий шлях молоді: актуальні питання, рішення та перспективи» м. Хмельницький, Україна, «Формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами».

Практичне значення проведеного дослідження полягає у розробці методичного комплексу, який включає 4 плани-конспекти уроку та навчальних карток.

Розроблений методичний комплект може бути використаний вчителями при проведенні уроків та позакласних заходів з формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технології диференційованого навчання.

Результати кваліфікаційної роботи були апробовані під час педагогічної практики на базі Криворізької гімназії № 46 Криворізьської міської ради.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загального висновку, списку використаної літератури (джерела), додатків та додаткових матеріалів на електронному носії.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.

Формування екологічної компетентності створюється за рахунок екологічної освіти, екологічної культури, які є провідною діяльністю сформованих цінностей та мотивацією життєвих орієнтацій.

Екологічна компетентність – зв'язок знань, вмінь і навичок, що допомагає учневі розуміти довкілля, її цінності, проблеми, шляхи вирішення тих чи інших проблем, культура навколишнього середовища, норми поведінки в навколишньому середовищі, емоційне і чуттєве сприйняття екологічних проблем у світі, спосіб подолання страхів та допомога від руйнування, що шкодить довкіллю [21].

У навчальних конструктах екологічна компетентність повинна розглядатися як:

- вираження екологічної відповідальності за свої дії та вчинки. Екологічна відповідальність- це зона особистої діяльності, що покликане на довкілля через сформовану екологічну компетентність особистості.
- здатність людини правильно поступати в ситуаціях, в кордонах природи, його оточенні, через сформовані знання, навички і уміння. Через актуалізацію знань приходять вміння приймати правильні рішення, адекватно сприймати навколишнє середовище, виконувати дії, які не будуть негативними наслідками для довкілля.
- ефективність у застосовуванні знань і досвіду у життєвих ситуаціях і також професійних навичках. Через екологічні цінності, які формуються непрагматичною мотивацією до бажання взаємодіяти з навколишнім

середовищем відбувається усвідомлення своїх вчинків і переосмислення наслідків своєї діяльності.

Виділяють наступні підходи, що формують екологічну компетентність у дітей з особливими освітніми потребами: екологічний, інтегрований, діяльнісний, середовищний та художньо-екологічний.

Екологічний підхід має на меті формування екологічної освіти де передбачається створення умов для формування саме екологічного навчання, виховання, розвиток, а не тільки надання теоретичного матеріалу природознавчого навантаження [19].

Інтегрований підхід в екологічній освіті має на меті цілісне пізнання навколишнього середовища учнями, де відбувається вплив підходу на всебічний розвиток учня та на всі його види особистісної діяльності.

Діяльнісний підхід полягає у створенні умов для учнів, де буде відбуватися мотиваційна діяльність в природному середовищі, тому що без мотивації, зв'язку, злагодження, занурення у довкілля, не буде відбуватися пошукова, дослідницька екологічна компетентність [24].

Середовищний підхід полягає у створенні сучасного простору дитини, де розвивається екологічна потреба та вдосконалення своїх життєвих цінностей в екологічній освіті.

Художньо-екологічний або естетико-екологічний підхід має на меті вдосконалення сфер учнів: чуттєву, емоційну, мотиваційну, діялісну. Збагачення в цих сферах естетичний уявлень, розвиток позитивного взаємного спілкування з навколишнім середовищем.

Екологічна освіта, завдяки якій удосконалюється екологічна компетентність, має активну спрямованість під час проведення екскурсій в парки або ботанічні сади, спостереження за природою, певні екологічні акції, дослідницька діяльність, серед щоденних прогулянок, обговорення з учнями ситуацій охорони природного середовища, читання та перегляд відеофільм з морального, екологічного природоохоронного спрямування, бесіди за змістом,

організація тематичний свят екологічного характеру, природоохоронні проєкти [28].

Екологічна освіта, що передбачає формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами має пріоритети у зміцненні здоров'я учнів та збереження їх відношення до власного здоров'я, формування в них не тільки екологічної, а ще здоров'язбережувальної компетентності, адже всі розуміють, що правильне ставлення до довкілля починається з самої людини, її індивідуальності. Те, як людина ставиться до свого власного здоров'я, життя, так особистість буде ставитись до збереження навколишнього середовища. Екологічна компетентність з'являється тоді, коли в людини підвищується інтерес до живих і неживих об'єктів, їх охорона, усвідомлення правильного мислення в природі, набуття знань, вмінь і навичок природоохоронного досвіду [26].

Освітнє ознайомлення учнів із навколишнім середовищем є головним завданням їх розвитку, формування екологічної компетентності, де закладена вимога до освітньої підготовки – компетенції.

Компетенція – навчальна підготовка дитини через соціальні потреби до підготовки освітнього простору, надання якісної освіти в певній сфері. В результаті вже компетенції виникає становлення компетентності, яка надає індивідуальну характеристику і ставлення до предметної діяльності.

Формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами передбачено із закладання зачатків інформації починаючи з базового компонента предметної діяльності «Довкілля» 5 класу, де діти переходячи з початкової освіти мають уявлення загальні про природу. До екологічної освіти окрім базових умінь, навичок і знань належить сформованість правильної поведінки, особистого відношення, ціннісне ставлення, життєві цінності і головна задача – готовність учня до природодоцільної діяльності. Обов'язковим складником під час формування екологічної компетентності є знання.

Формування екологічних знань у дітей з особливими освітніми потребами здійснюється через актуалізацію досвіду учнів, також можна враховувати їх поведінку в цих знаннях. Велике значення привертає екологічний розвиток учнів з особливими освітніми потребами системою «людина – природа – суспільство». При таких зв'язках доречно звертати увагу на індивідуальне спілкування учнів з факторами живої та неживої природи. Адже наш рідний край і світ в цілому особистістю усвідомлюється як цінність екологічна, естетична, духовна, пізнавальна, індивідуальна, універсальна і ще важливо додати, практична цінність, що містить в собі вимоги до мотиваційної діяльності, безпосередній взаємозв'язок із навколишнім середовищем. При цьому треба визначати емоційну діяльність і всі об'єктивні ситуації, які могли б викликати емоційне та позитивне ставлення до цінностей та довкілля.

Природа має на меті виховне завдання, що полягає у найповнішому використанні її різноманітностей та багатств. Це допомагає розвивати емоційну сприйнятливість, чуттєвість, духовне розмаїття, адже завдяки природі ми набираємо натхненність та вирощуємо в собі зачатки екологічного мислення. Тому важливо формувати базу дбайливого ставлення до природи з раннього дитинства і продовжуючи накопичувати знання протягом життя.

Дуже багато українських науковців надавали певні дослідження як психологічні так і педагогічні, що несли в собі розвиток екологічної компетентності особистості (Л. Титаренко, Н. Пустовіт, О. Гуренкова, Л. Руденко і т.д.).

Аналіз українських науковців щодо педагогічних досліджень розвитку екологічної компетенції у дітей з особливими освітніми потребами:

- екологічна компетенція розглядається не тільки в теоретичній готовності дітей пізнавати світ, а також в діяльній готовності реалізувати професійні навички;
- екологічна компетенція вивчається як вираження способу буття особистості в довкіллі, її прагнення до взаємозв'язку;

- відповідати за свої вчинки діяльності в довкілля;
- швидко приймати рішення в тій чи іншій ситуації навколишнього середовища;
- реалізація своїх знань, вмінь і навичок з безпосереднім спілкування з природою, мотиваційною діяльністю;
- інтеграція навчальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами;
- готовність будувати зв'язки з навколишнім середовищем, розвивати в собі гармонію відношення з природою;
- розвиток здоров'язбережувальної компетентності на основі екологічної освіти;
- природоохоронне ставлення до природного середовища;
- центральним компонентом екологічної компетентності є екологічна культура;

Система рівноваги людини з довкіллям полягає у зв'язках «особистість – природа». Науковці, такі як Н. Реймерс, Б. Ліхачов говорять про потребу у формуванні екологічної свідомості. Також виділяються екоцентричний і антропоцентричний різновиди екологічної свідомості.

Екоцентрична екологічна свідомість приділяє увагу розумінню особистістю важливість екологічних проблем, її розвиток, роль, здатність екологічної освіти вирішити екологічні проблеми, її джерела, участь в природоохоронних проєктах, просвітницька робота з розв'язань екологічних проблем. Антропоцентрична екологічна свідомість відрізняється від екоцентричною протиставленням людини до природи, тобто природа є у власності людини, а особистість є найвищою цінністю. Природа в такому випадку виділяється як одностороння дія людини, а взаємозв'язки людини з природою мають прагматичну роль [22].

Центральним компонентом екологічної компетентності є формування екологічної культури. Чи важлива екологічна культура в сучасному світі? Чи можливо так, що екологічна культура взаємопов'язує особистість і довкілля?

Є науковці, так як О. Максимович та О. Стефанків, які розглядають вирішення екологічних проблем, нормативні вимоги як певний етап у формуванні екологічної культури. Науковці екологічну культуру визначають як виховання свідомості, розуміння важливості довкілля, розуміння сучасних проблем, виховання любові до навколишнього середовища, поважання традицій народу у взаємозв'язках з природою, перебороти споживацьке ставлення до навколишнього середовища, розвивати в дітях відповідальність за свої дії в довкілля, відповідальність за стан довкілля, розвивати в собі творчість з виконання природоохоронних дій, повага до власного здоров'я, збереження особистих навичок, вироблення нових, які будуть давати шанс на власне здоров'я та здоров'я довкілля.

Тому можна сказати, що екологічна компетентність цілком пов'язана із екологічною культурою, взаємопов'язують та доповнюють одне одного. Компетентність матеріалізує повністю екологічну культуру в певних ситуаціях. Екологічна культура є орієнтиром, що допомагає надихнути дитину на набуття знання, вмінь і навичок, створення переконань, моралей, цінностей довкілля, адаптація до особистих життєвих цінностей, набуття вольових якостей особистості, наповнювати багаж знань.

В структурі екологічної компетентності є когнітивний компонент, в основу якого входить відповідальність за свої вчинки, за довкілля, відповідати за свої вчинки в навколишньому середовищі, набуття практичних умінь і навичок. В когнітивному компоненті є головний взаємозв'язок «людина – природа», що несе в собі мотивацію та активну участь в заходах зі збереження природних об'єктів.

Екологічна діяльність, яка пов'язана з екологічною свідомістю, ще з такими компонентами як екологічним мисленням і екологічні цінності – має рівновагу у цих категоріях, які впливають на формування екологічної компетенції. Екологічна освіта, яка включає в себе за основу екологічні знання, вміння і навички ще має на меті сформувати цінності, життєві

пріоритети, сенс життя, особистісні установки, що зможуть забезпечити продовження навчання у дітей з особливими освітніми потребами. Навчити керувати собою в тій чи іншій екологічній ситуації.

Екологічна діяльність сприяє особистість до здатності реагувати в природному середовищі та в життєвих сценаріях, де набуті знання, уміння і навички включають забезпечення до готовності працювати, навчатися. Цінності, установки визначають саме цю компетентність. Це все сприяє діяльнісному характеру, набуття досвіду, мобілізації знання. Екологічна компетентність все таки трішки різниться з екологічною культурою тільки тим, що культура притаманна певній спільноті на відміну від екологічної компетентності, де притаманна лише певній особистості. Компетентність може накопичувати тільки одна людина, намагатися вчитися, піклуватися, створювати комфорт як собі, так і навколишньому середовищі. При набутті екологічної компетентності всі компоненти між собою об'єднуються : когнітивний, емоційний, нормативний, мотиваційний і практичний. Саме вони забезпечують рівновагу в довкіллі, відносини людини між природою, створювати методи з боротьби з небезпечними екологічними ситуаціями[19].

Екологічна освіта свого змісту має такі складові:

- зв'язки « людина – суспільство – природа». В цю систему входять закономірності, уявлення і поняття про аспекти довкілля в суспільстві;
- мати знання про діяльність людини в навколишньому середовищі;
- накопичений досвід емоційного та ціннісного ставлення суспільства до природного середовища. Сюди входить досвід життєвих орієнтацій, мотивації, почуття, готовність до дій;
- творчість і практичність в довкіллі;

Екологічна діяльність, на думку багатьох українських вчених, створює усі види та форми діяльності певної спільноти людства, які здатні раціонально вирішувати екологічні проблеми, екологічні проблеми виробництва і всього соціуму. Це є базою для охоплення різних видів діяльності людства,

стосується як матеріальних сфер так і моральних, що пов'язані із збереженням навколишнього середовища.

Для формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами виконуються наступні продуктивні принципи:

- практична діяльність, де приймають реальну участь;
- зона відповідальності, яка повинна постійно вдосконалюватися, поновлюватися та розширюватися;
- створення соціальних ролей щодо виконання практичних обов'язків довкілля, що веде також до особливих уповноважень в особистих границях відповідальності;

На формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами дуже впливають соціальні чинники:

- здоровий спосіб життя, що впливає через здоров'язбережувальну компетенцію. Цей чинник досконально впливає на відношення дитини до особистого здоров'я та збереження довкілля;
- життєві орієнтири, що спрямовують дитину до екологічних змін;
- духовна культура, що формує екологічну свідомість, екологічну культуру, **самосвідомість** у дітей з особливими освітніми потребами.

Самосвідомість надає подих навчатися, оцінювати себе та інших людей з точки зору екологічної позиції, її критеріїв, духовних цінностей.

Екологічне виховання – це формування екологічних знань та компетентності у дітей з особливими освітніми потребами, де накопичуються не тільки знання, а ще цінності і досвід. Екологічне виховання має мету озброїти дітей не тільки екологічними знаннями, а ще і життєвим досвідом у природному середовищі. Саме цей компонент зорієнтовує процес виховання, що є якісним показником екологічної освіти. На сьогодні, важливим завдання є, щоб всі дорослі і діти з особливими освітніми потребами співпрацювали з довкіллям.

Коли дитина повною мірою взаємодіє і залежить від середовища, в якому відбувається її життя, тоді формування екологічної компетентності відбувається ефективно і практично. Екологічна компетентність формується у дітей з особливими освітніми потребами через дотик, спілкування, милування з природою, де відбувається дослідницька діяльність, експерименти, спостереження, що відбувається впродовж шкільного життя і поза шкільним центром. Діти розкриваються своє внутрішнє «Я», з'єднуються всі важливі аспекти – соціальні, предметні, моральні, етичні, природні, інтелектуальні. Чим більше розкриває дитина в собі екологічну компетентність, тим більше розуміє сучасність громадянської відповідальності, відповідальності за себе, бажання берегти своє здоров'я, природу[21].

Отже, в екологічному вихованні треба зорієнтувати дитину на сучасному світі збереження здоров'я та екології, треба знищити попередні стереотипи. Дитина повинна все розглядати з утилітарної точки зору, дітям з особливими освітніми потребами треба показати всю красу нашої діяльності, унікальність природи, універсальність.

Найважливішим у формуванні екологічної компетентності є складова – **мотивація**. Мотивація у дітей з особливими освітніми потребами підштовує до дій стосовно збереження багатств довкілля. Мотиваційна сфера має мотиви, що є метою екологічної освіти, які пов'язані між собою соціальними і також суспільними потребами. Завдяки мотиваційній сфері спрямовується особистісний мотив, пізнавальний, навчальний. В навчальному є усвідомлення екологічних знань, навичок і спонукають до вмінь співпрацювати з навколишнім середовищем.

Таким чином, екологічна компетентність у дітей з особливими потребами є модернізацією для виховання і освіти, змін самосвідомості, світогляду, критичного мислення, мотивів, готовність нести відповідальність за благополуччя свого життя та природного середовища. Екологічна культура є фундаментом, яке закладають з самого дитинства і продовжують закладати в

навчанні. Тому саме екологічна освіта і виховання реалізують формування екологічної компетентності на основі комплексних предметів. Випереджаюче відображення повинно базуватися в принципах екологічної освіти, тому саме завдяки цьому формується самооцінювання своєї поведінки, мотивації та наслідків до природного втручання. Тому саме формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами є важливою глобальною проблемою сьогодення, де працюють не тільки з дітьми, а ще і з їх батьками. Це довга праця, яка надає молоде, підростаюче покоління, яке піклується про своє здоров'я (завдяки комплексам здоров'язбережувальної компетентності) та здоров'я всього довкілля.

1.2. Використання технології диференційованого навчання як засобу формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.

Колись В. О. Сухомлинський говорив, що технологія диференційованого навчання має в собі бачення підійти з різних сторін до учнів з особливими освітніми потребами, кожному необхідно надати завдання – індивідуальне саме для цієї окремої дитини.

Диференційоване навчання – це умови розвитку дитини для розгорнутого бачення, творчої необхідності, розвиток умінь, знань і навичок, індивідуальних здібностей, гнучкий підхід. Диференційований підхід має принцип методів навчання, який полягає в тому, що для учнів з особливими освітніми потребами надається якісне інклюзивне навчання за оптимальним навчальним матеріалом за їх індивідуальними здібностями. Так як у дітей з особливими освітніми потребами темпи оволодіння навчальною програмою різні, то і диференціація курсів для дітей різна, кількість годин відрізняється від основного навчального матеріалу, для того, щоб кожен учень зміг самостійно застосовувати знання і вміння.

Диференційоване навчання поділяється на два види:

Зовнішня диференціація - профільна

Внутрішня диференціація - рівнева

Вони відрізняються тим, що рівнева, тобто внутрішня розуміється на використанні нових підходів, інше розуміння індивідуального пристосування – де головною метою є оволодіння навчальним матеріалом саме для індивідуальних здібностей цієї дитини. Профільна у свою чергу не виходить за рамки методів, які саме створені для цього чи іншого курсу, не підлягає умотивованою гнучкістю. Індивідуальних підхід здійснюється в спеціально організованих класах і диференціація тут відбувається починаючи з 8-9 класів. Навчання відбувається за програмою Міністерства освіти і науки України. Рівневу диференціацію можна підлаштовувати під кожного учня для його особливих здібностей. *Тому для здобувачів з особливими освітніми потребами використовують внутрішню диференціацію.*

Сутність внутрішньої диференціації полягає у врахуванні здібностей, інтересів, потреб та нахилів учнів, кожен здобувач має право на обсяг засвоєння матеріалу, яке може оптимізувати його навчання. Завдяки глибині та гнучкості внутрішньої диференціації навчання дітей з особливими освітніми потребами стає цілеспрямованим і ефективним [24].

Мета рівневої диференціації:

- Навчальний процес здобувачів середньої освіти ефективно підвищується;
- Розгорнута тенденція до навчального процесу;
- Розвиток індивідуальних здібностей кожного учня;
- Соціальна і педагогічна допомога здобувачам з особливими освітніми потребами;

Основною метою диференційованого навчання є створення оптимальних умов в навчальному процесі для дітей, які потребують особливого пристосування до навчання, адаптація до навчального матеріалу.

Переваги диференційованого навчання:

- Учні, які важко адаптуються до нормальних умов є можливість з ними ефективно і гнучко працювати для засвоєння знань.
- Є можливість приділяти увагу всім учням різного рівня підтримки.
- Завдяки диференціації у дітей, які не потребують особливої уваги мотивовано глибше володіти знаннями навчального матеріалу.
- Розвиток самосвідомості різних дітей: сильніші учнів стають впевненими у своїх нахилах та знаннях, а учні з особливими освітніми потребами відчують поступовий успіх у свої знаннях, в них не виникає комплексу неповноцінності, можуть самі оцінювати свої можливості.
- Рівень мотивації значно підвищується.
- Полегшення засвоєння матеріалу для учнів з особливими освітніми потребами, володіють навчальним матеріалом для їх темпу розвитку.
- Інтерес до вивчення курсу(в нашому випадку екологічного змісту) підвищується, тому що виконання певних завдань полягає у розвитку найближчої зони учня.
- Активізується пізнавальна діяльність.
- Самостійне засвоєння знань.
- Розвиток творчості здобувачів з особливими освітніми потребами завдяки практичній діяльності пізнання природи.
- Розвиток самоосвіти і самостійного мислення.
- Здатність учнів виокремлювати головне в навчальному матеріалі.
- Самоопрацювання теми уроку.
- Підвищується процес засвоєння знань.

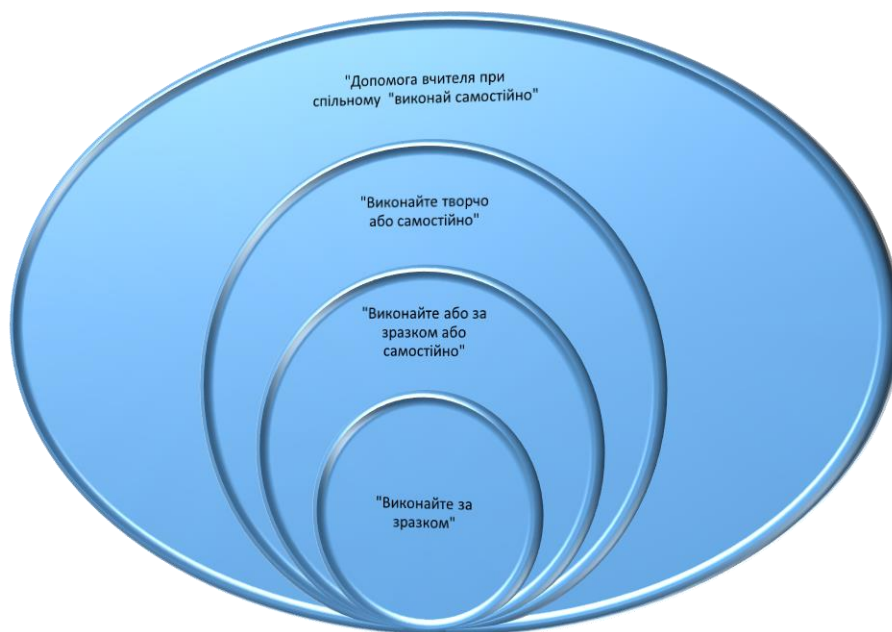
Коли застосовується технологія диференційованого навчання, *структура уроків* стає гнучкою саме для тих дітей, які цього потребують особисто. Ефективними на уроках стає навчання із різними типами карток для

консультації здобувачів, які мають особливі потреби. Картки мають заздалегідь вповаджений план, інструкцію до теми для нових знань, для повторення є окремі картки із творчим поясненням. Коли вчитель бачить, які є прогалини в темах, розуміє, яку картку на разі можна використати для сильніших учнів: « творчі перекази, роздуми над інформаційно-пошуковими задачами», а для дітей з особливими освітніми потребами: « теми, які усно повторюємо, розгляд картинок на тему уроку, де відновлюються закріплені знання»[29].

Для диференційованого навчання на уроках застосовують такі схеми-етапи пояснення:

1. Пояснення – його використовують багато разів на етапі засвоєння знань. Учні постійно працюють з учителем. Тут використовують схеми за зразком. Учні повторюють за вчителем та намагаються відтворити.
2. Учні продовжують працювати з вчителем або за картками, де виконують самостійно завдання за тих умов, що учень повністю зрозумів, як виконуються ці завдання, або за картками, де продовжують виконувати за зразком.
3. На цьому етапі учнів виконують завдання творчим способом, або виконують самостійно, вже без допомоги вчителя. За зразком схема не використовуються, це головна умова третього етапу.
4. На цьому етапі вчитель приєднується для допомоги учням з особливими освітніми потребами, які не встигають і не розуміють до кінця завдання для самостійного опрацювання.

Диференційований етап на уроці пояснення з учнями з особливими освітніми потребами:

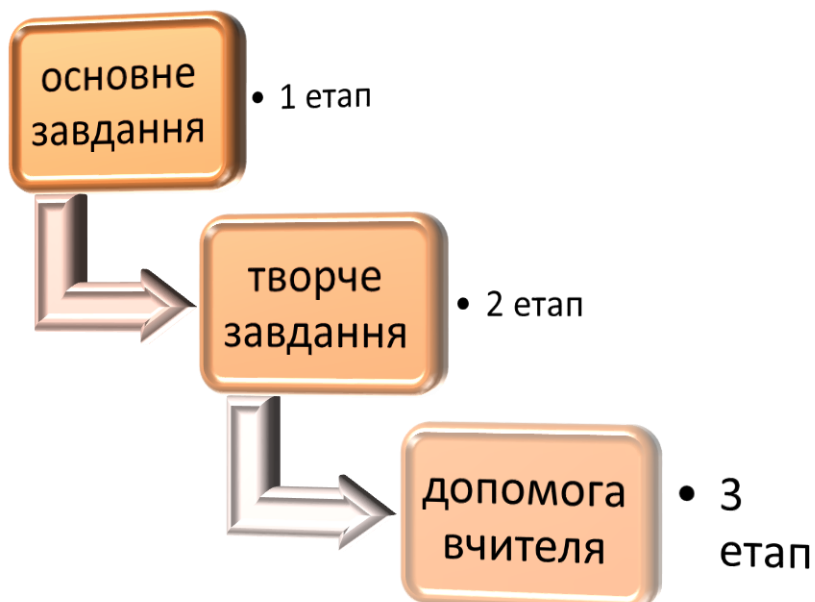

При диференційованому навчанні закріплення матеріалу відбувається за такими етапами:

I варіант:

II варіант:

III варіант:

Диференційоване навчання учнів з особливими освітніми потребами при самостійні роботі виконання завдань:

I варіант:

Аналіз з підручника (колективно)

виділення певних термінів для вирішення завдань

II варіант:

учні з особливими освітніми
потребами записують завдання
самостійно у зошит

самостійно розв'язують завдання

III варіант:

аналізується подібне завдання
колективно

завдання, де змінене або слово,
словосполучення або речення(
виконується такж колективно)

IV варіант:

Самостійне виконання завдання

- Виконується подібне завдання для дітей з ООП

самостійне виконання творчого завдання

- творче завдання містить подібні схеми виконання.

Групова робота диференційованого навчання закріплення матеріалу:
I варіант:

виконуються завдання самостійно учнями

- якщо учні при багаторазовому поясненні повністю розуміють матеріал

допомога вчителя при виконанні самостійних завдань

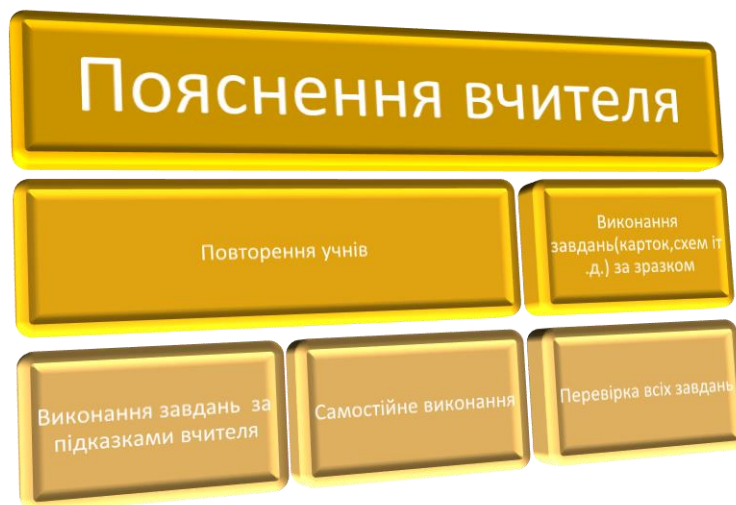
- учні не розуміють повністю матеріал, їм потрібна постійна допомога вчителя

II варіант:

самостійно(повторно) виконують завдання учні, яким надавалась допомога

перевірка завдань закріпленого матеріалу вчителем

Диференційований урок на темі вивчення нового матеріалу:

Диференційований підхід повинен містити правильний методичний прийом, тоді процес викладання екологічного предмету буде ефективним та забезпечувати сприйняття нашого довкілля через навчальний матеріал. Завдяки цьому підвищується інтерес учнів з особливими освітніми потребами до вивчення природи і до навчання в цілому. Правильний сформований підхід

розширює в учнів особистісне ставлення до природи, до навчання, життєвих навичок. Надає стимул покращувати свою гнучкість в предметі, формує художній смак, світогляд (зовнішній і внутрішній), формує індивідуальну особистість. Учні адаптуються до навчального процесу і набувають ціннісні знання, вміння і навички [26].

Диференціація в інклюзії дітей з особливими освітніми потребами визначає цілі, конкретизує освітні послуги. Завдяки адаптації та модифікації до предметів з екологічними компетентностями учні чітко розуміють сутність кожної теми, головні терміни, визначають індивідуальність.

Як говорив В. Сухомлинський, що немає дитини, яка не здатна ні на що, тільки потрібне правильне ставлення до пояснення, вивчати правильним здібностям і тоді дитина навчається не гірше своїх можливостей, а при правильному підході, можливості дитини стають ефективнішими завдяки правильній реалізації вчителя до початкової програми учнів з особливими освітніми потребами [19].

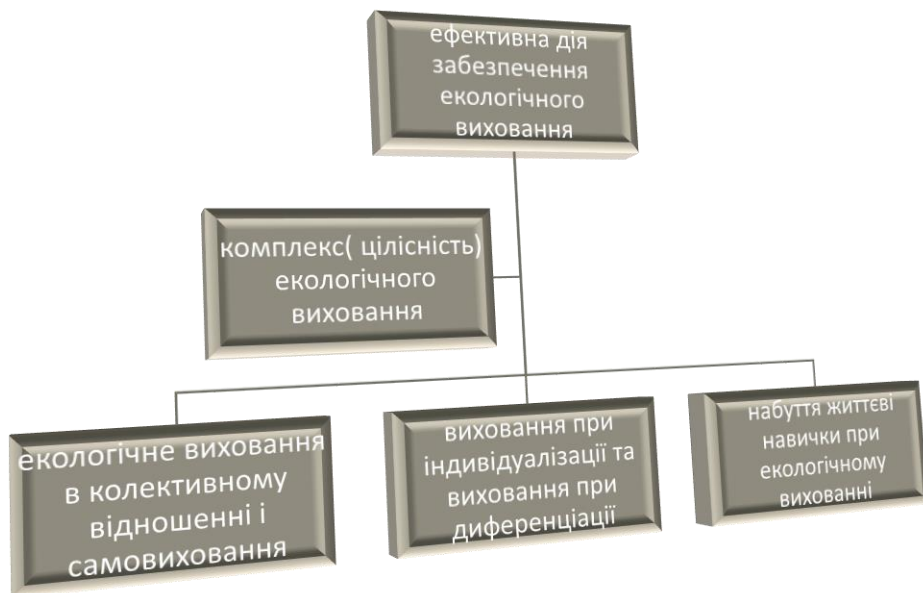
Диференційоване навчання застосовує пізнавальну діяльність для учнів і стимулює розвиватися. Завдяки принципам і умовам здійснення диференційованого підходу вчителів, учні в інклюзивному середовищі почувують себе не гірше інших дітей, навчаються ефективно, аналізують свої можливості, роблять висновки та організовано ставляться до виконання завдань.

1.3. Педагогічні умови формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технології диференційованого навчання.

Педагогіка в екологічних компетентностях має на меті здобуття нових знань про навколишнє середовище, набуття навичок і досвіду в цій галузі. В педагогічному розумінні екологічна компетентність – це сформовані знання, навички і вміння мислити екологічно та безпечно, формувати здоров'язберезувальну компетентність. Ці знання і навички проявляються

потім в життєвій позиції та активній діяльності особистості із навколишнім середовищем.

Педагогічні чинники, які впливають на формування екологічних компетентностей у дітей з особливими освітніми потребами:

Цінність в екологічних компетентностях має широкі поняття як в педагогічних так і психологічних значеннях. Цінність розглядають як соціальну проблему(цю проблему розглядали такі вчені: Т. Бутківська, А. Ручка, О. Висоцька та інші), психологічну проблему(цю проблему розглядали такі вчені Г. Балл, І. Бех та інші), педагогічну проблему(цю проблему розглядали О. Савченко, С. Сичов, О. Вишневський та інші). У педагогіці дослідження цінностей розглядається з точки зору психологічних трактувань. За педагогікою, *цінності* – виховання моральної та культури особистості з духовної підтримки, що визначають значення людини в довіллі, до людей, до суспільства в цілому, і головне, ставлення до самого себе, своє «Я». Тому ціннісне ставлення до здоров'я передбачає цілеспрямовану діяльність в збереженні власного здоров'я і здоров'я навколишнього середовища, формується ціннісне ставлення[27].

Ціннісне ставлення – зв'язки особистості, що містять систему диференціацій на індивідуальні явища, що показують взаємозв'язок

особистості з дійсністю, взаємозалежність з навколишнім природним середовищем. Ціннісне ставлення характеризує ставлення людини до власного здоров'я через динамічні та системні психологічні новоутворення, що виникають через знання, вміння і навички про здоров'я, емоційна, моральна та духовна сфери, що завжди відображаються в свідомому способі життя.

Поняття «ціннісне ставлення» характеризується з 3 точок зору:

Критерії та показники ціннісного ставлення:

- *Здоровий спосіб життя* – характеризується через знання про вплив різних зовнішніх факторів на здоров'я людини, складові здоров'я, самоусвідомлення поганого ставлення до себе як особистості та до природнього середовища, уявлення і знання про самооцінку.
- ціннісні орієнтації – бережливе ставлення до власного здоров'я, зацікавленість в проблемах здоров'я власного та здоров'я довкілля, знання про ієрархію здоров'я, набуття навичок і мотивів особистості щодо її здоров'я, способу життя, прагнення до зміцнення здоров'я, прояв інтересу до захисту навколишнього середовища.

- здоров'язбережувальна компетентність – вміння дотримуватись відповідальної поведінки, норми і правила в життєвій та професійній діяльності, що потребують етики та морального вчення про цінності здоров'я.

Одним зі складових педагогічних умов є успішне навчання стану здоров'я, збереження і зміцнення способу життя. Педагогічні умови цілком і повністю залежать від правильної постанови навчального процесу здобувачів з особливими освітніми потребами. І саме від батьків і педагогів залежить майбутнє учнів, щоб все зробити для ефективного та успішного навчання, досягнення цілей в екологічних компетентностях [21].

Всі педагогічні технології навчають і завжди перед ними стоїть питання «як ефективно навчити дітей?». І через екологічні компетентності одразу відповідь знаходиться: « не шкодити власному здоров'ю та здоров'ю навколишньому середовищу, здоров'ю іншим учасникам освітнього процесу».

Тому у процесі навчання, педагогічне ставлення формує такі процеси:

- розуміння поняття здоров'я та здорового способу життя.
- ціннісне ставлення до здоров'я.
- уявлення про особистість як вищу цінність.
- формувати навички збереження власного здоров'я.
- забезпечувати постійну профілактику здоров'я від шкідливих звичок і хронічних захворювань.
- перша медична допомога і розуміння її пріоритету
- моральна поведінка в різних життєвих ситуаціях
- саморозвиток, самореалізація, життєві стратегії, формування особистого «Я».

Педагогічне формування здорового способу життя складається із трьох найважливіших етапів:

Для того, щоб учні з особливими освітніми процесами мали інтерес до вивчення і набуття екологічних знань, вчитель повинен разом із батьками докласти максимум зусиль для реалізації цих дій. *Система вивчення повинна складатися з таких процесів:*

- постійний моніторинг учнів, що надихає дітей розуміти важливість догляду за своїм станом здоров'я, власні спостереження за своїм здоров'я. Це потрібно для реалізації методичної програми освітньої технології;
- урахування віку дітей з особливими освітніми потребами для складання програми освітньої стратегії, що буде відповідати всім критеріям мислення дітей, їх пам'яті, активності на уроках, сприйняття;
- формування стабільного емоційно-психологічного клімату на уроках в процесах навчання;
- здоров'язбережувальна діяльність учнів, що спрямовується на використанні всіх резервів працездатності;

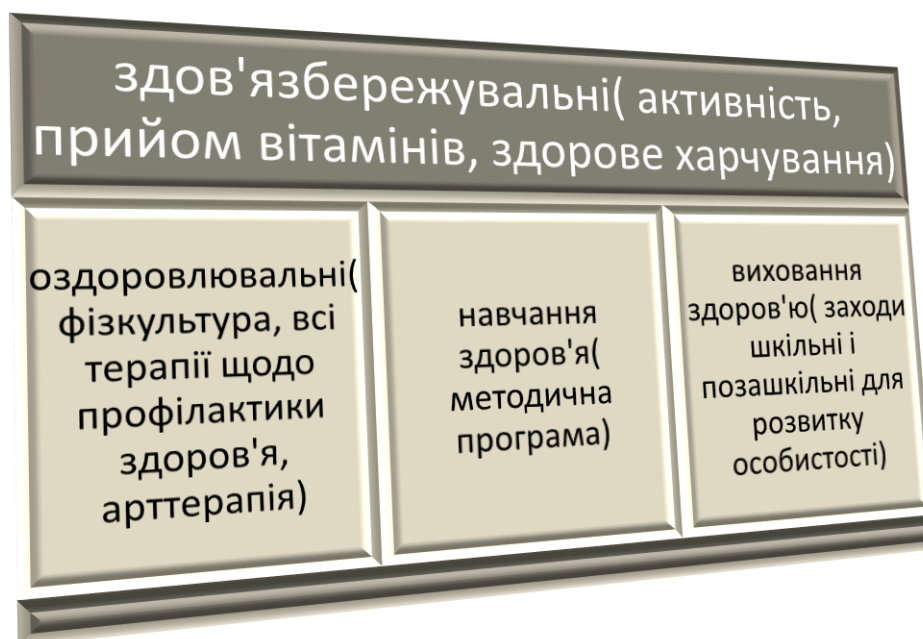
Педагогічні технології формуються завдяки здоров'язберезувальним освітнім технологіям. Вони містять методи, що спрямовують виховувати в учнів культуру здоров'я, саморозвиток і самореалізацію свого здоров'я, формувати особистісні якості, ціннісне ставлення до здоров'я, мотивація щодо вивчення культури здоров'я. Через це можемо достовірно говорити, що здоров'язберезувальна компетентність формується через здоров'язберезувальну педагогічну діяльність, що допомагає будувати гарні знання у дітей з особливими освітніми процесами, ціннісне ставлення до навколишнього природного середовища, здоров'я як вища цінність[25].

Сучасні вчені мають різні класифікації щодо формування здоров'язберезувальних технології через призму педагогіки. Ці класифікації передують освітнім умовам та процесам формування екологічних компетентностей. В класифікаціях розглядаються певні технології щодо стимулювання в учнів з особливими освітніми потребами потребу в навчанні, самодіяльність, моральне мислення про грамотне відношення до навколишнього середовища, володіння естетичними почуттями, поява природних здібностей через розвиток і гнучкість екологічних і біологічних знань, екологічна компетентність з урахуванням самодіяльності.

М. Смірнов запропонував одну із таких класифікацій. *Він вважає, що до здоров'язбережувальних технологій відносять найголовніші:*

Також вчений виділяє ще додаткові технології для поглибленого осмислення:

Навчальна діяльність має важливу роль для становлення особистості, особливо для дітей з особливими освітніми процесами, де учні потребують

вагомого внеску в їх навчальну діяльність, де розвивається в першу чергу пізнання, самовизначення, спілкування з однолітками та дорослими, формування мислення, самореалізація.

Раніше *диференційоване навчання* мало підхід до визначення педагогічної корекції через сформовану освітню організацію навчання, де визначалась його об'єктивна складність і рівень володіння навчальним матеріалом. Зараз є інших підхід до сприймання і створення диференційованого навчання, де створюється особистісний зорієнтований підхід. В цьому підході формуються психолого-педагогічні основи для суб'єктного навчання. *Це залежить від навчання як діяльнісного підходу, де ефективним є такі складові:*

- Мотивація учнів з особливими освітніми потребами;
- Ресурси, які будуть задовольняти потреби диференційованого навчання;
- Задоволення від навчальної діяльності, що несе в собі корегування навчального матеріалу задля правильного розподілу часу, сприйняття інформації, набуття знань, вмінь і навичок.

Ресурси є взаємопов'язаними речами для дітей з особливими освітніми потребами де відіграє роль – диференційоване навчання. Інтелект – є здатністю до пізнання цього світу, через це диференційований підхід став альтернативою для учнів, їх розвитку, пізнання, вирішення проблем, формування здібностей: пам'яті, сприймання, уяви, мислення, що є основою для подальшого педагогічного засвоєння[21].

Педагогічні механізми засвоюються послідовно через низку пізнавальних процесів, що відбуваються через психологічні навички сприймання. Аналіз педагогічного засвоєння є розумінням того, що всі процеси пізнавального характеру формуються через навчальний, сформований методично правильний матеріал, і тому засвоєння містить двосторонній характер сприйняття: по-перше, взаємодія учень – вчитель, по-друге, навчальна програма.

Формування *мотивації* у дітей з особливими освітніми потребами є ще одним критерієм педагогічного і навчального виховання. Освіта полягає в особистісному сенсі, що потребує додаткового мотиву, завдяки якому учень керує процесом пізнання навчальної діяльності.

Сенс педагогічного навчання – це виняток, що мобілізується завдяки мотивам. Тому, всі утворювальні мотиви учнів завжди впливають на світогляд, самоосвіту, пізнання, життєві позиції, активні дії в навчальній діяльності, вони виявляються значущими для подальшого процвітання «Я» дітей. В кожному віці, починаючи з навичок, мотивація визначається її резервуарами, що актуалізуються самі по собі, і тільки з допомогою педагогічного впливу, активної діяльності і соціальної взаємодії, мотивація не буде вичерпуватися, а навпаки, набирати сил для подальшого пізнання і самопізнання дітей з особливими освітніми потребами[24].

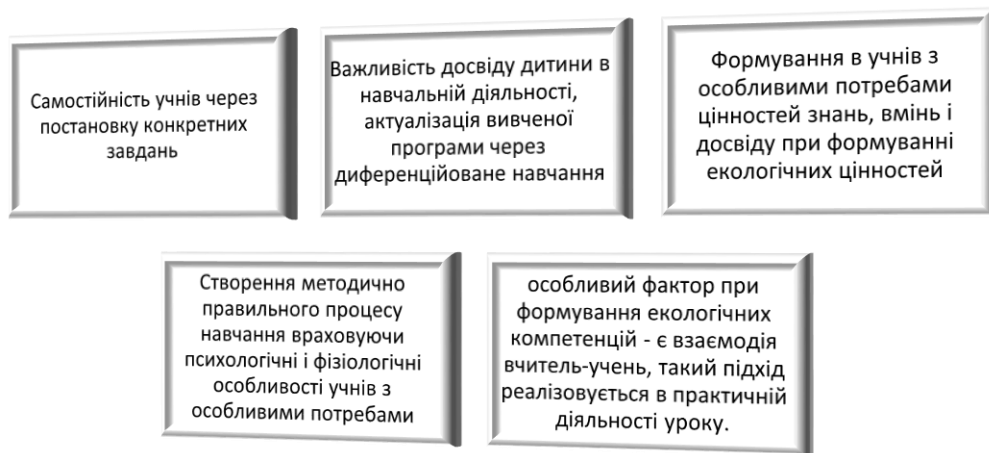
Щоб сформувати в дітей мотивацію на природничих уроках, треба організувати вияв мотиву, розвиток особистісної освіти учнів. Це проявляється в таких характерних ключових моментах: об'єкти природного середовища, що є фундаментальними для пізнання, набуття досвіду учнів в цих об'єктах, пізнання досвіду людства, їх досягнення для глибшого розуміння «Для чого потрібне вивчення екологічних питань?». Це легко сформувати в учнів з особливими освітніми потребами, якщо педагогічне ставлення буде мати правильну методичну картину формування якостей знань.

Формування мотивації у дітей з особливими освітніми потребами передбачає:

- творчість учнів, прояв особистості стосовно об'єктів навколишнього природного середовища;
- прояв самоусвідомленості завдяки мотивам, що створюють через знання, уміння і навички (формується рефлексія щодо навколишніх об'єктів, пізнання результатів і творчості);

- прояв своєї позиції, відповідальність учнів за свою навчальну діяльність і поведінку в навколишньому середовищі, ставлення учнів до культурного досвіду та соціального.

Ще одна важлива тенденція в створенні педагогічних умов для формування екологічних компетенцій у дітей з особливими освітніми потребами є:

Роль вчитель-учень має велике значення у формуванні екологічних компетенцій через педагогічні умови. Завдяки такій ролі диференційоване навчання усвідомлюється суб'єктами з практичної частини задля організації освітнього середовища. За наявності диференційованого навчання модель вчитель-учень має особистісні якості в процесі засвоєння навчального матеріалу для успішного пізнання екологічної компетентності. В цій ролі також характерна рефлексивне усвідомлення навчального матеріалу. Формування екологічної компетентності через диференційоване навчання полягає в оптимальних формах педагогічної орієнтованості для дітей з особливими освітніми процесами. Завдяки цій сумісній праці формується досконала предметна діяльність [21].

Перший етап. Структура екологічної компетентності учнів	
Блоки екологічної компетентності учнів	Знання і навички для кожного блоку екологічної компетентності
Організаційний блок	Визначення цілей навчання, план для здійснення результатів; подолання труднощів, теоретичні знання, оцінка та контроль та результатами.
Комунікативний блок	Вияв комунікації задля пізнавальної діяльності, розв'язання труднощів в навчанні, соціальна роль, володіння правильно взаємодіяти із людьми.
Блок творчого потенціалу	Креативність учнів, прояв своїх інтересів, вміння не боятися себе проявляти.
Психолого-емоційний блок	Цінність особистісної орієнтації, подолання труднощів з власними емоціями, врівноваженість.
Другий етап. Формування екологічних компетенцій через психолого-педагогічний супровід, де можуть супроводжуватися корекційними заняттями задля більшого розвитку.	
Третій етап. В цьому етапі головними є предметні і загальнопредметні методи навчальної діяльності; навчальні способи діяльності учнів: аналіз роботи, спостереження, дослідницька діяльність, вивчення живої і неживої природи, складання колекцій, гербарій.	
Четвертий етап. Система завдань на біологічних уроках для досконалого розуміння задачі кожного уроку, тобто повного засвоєння, де може бути присутнє адаптивне навчання.	
П'ятий етап. Визначення технологій диференційованого навчання, де можуть бути засвоєні групові форми роботи, методи, адаптація під кожен тему уроку.	

Таблиця 1.1. Зразок формування екологічної компетентності в здобувачів загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами з диференційованим навчанням

Висновки до розділу 1

Екологічна компетентність – це сукупність вмінь, знань і навичок, які пов'язані і здобуваються через загальні закономірності про навколишнє середовище. Це вміння реалізувати правильний потенціал в екологічних зв'язках. Формування екологічних знань у дітей з особливими освітніми потребами здійснюється через актуалізацію досвіду учнів, також можна

враховувати їх поведінку в цих знаннях. В структурі екологічної компетентності є когнітивний компонент, в основу якого входить відповідальність за свої вчинки, за довкілля, відповідати за свої вчинки в навколишньому середовищі, набуття практичних умінь і навичок.

Диференційоване навчання створює умови розвитку дитини для всебічної, творчої необхідності, розвиток вмінь, знань і навичок, індивідуальних здібностей, гнучкий підхід. Через диференціацію навчання формується пізнавальна діяльність. Мета пізнавальної діяльності полягає в створенні умов для розвитку інтересу до навколишнього середовища. Завдяки принципам і умовам яке здійснюють вчителі для учнів з ООП, такі діти почувають себе не гірше за інших і розуміють, що кожен має свої індивідуальні здібності, створює свою картину бачення природного середовища. Тому учні завдяки таким методам навчання розвиваються на рівні інших, завдяки своїм здібностям можуть правильно поставити завдання і виконати їх. Учні можуть робити висновки та організовано ставляться до практичної діяльності на уроці.

Педагогічні умови навчального процесу є навчання учнів зі збереження власного здоров'я і навколишнього середовища. Здоров'язбережувальна компетентність є складовим педагогічних умов. Завдяки педагогічним умовам відбувається правильно організація навчального процесу учнів з оцінкою функціональних можливостей. Педагогічне засвоєння цілком і повністю залежить від батьків та педагогів учнів з особливими освітніми потребами. Майбутнє учнів залежить від правильного сформованого сприймання пізнавальних процесів в екологічних компетентностях. Педагогічні механізми засвоюються послідовно через низку пізнавальних процесів, що відбуваються через психологічні навички сприймання. Педагогічних аналіз засвоюються тільки через дві головні гілки процесів сприймання – це взаємодія учень-вчитель та правильно організована навчальна програма. Педагогічне навчання є сенсом для утворення мотивів, що завжди впливають на пізнання учнів, їх світогляд, самопізнання, активна діяльність, сформовані життєві навички. Завдяки

правильно відношенню до педагогічних дій формується подальший когнітивний процес «Я», де учні висвітлюють всі свої практичні і творчі сторони. Мотивація є одним з головних умов педагогічного навчання, де навчальна діяльність буде набирати обертів задля самопізнання учнів з особливими освітніми потребами.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБОМ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Методика формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.

Зараз екологічна криза все більше знищує природу нашої держави. Людству загрожує небезпека, якщо вони не захочуть змінювати власний стиль існування та своєї діяльності, чітко не встановить власні життєві цінності. Відштовхуючись від того, що наше життя не можливо абстрагувати від оточуючого середовища, в котрому ми існуємо, то вся освіта повинна доносити екологічну думку. Людям необхідна інноваційна філософія життєдіяльності, створення екологічної культури та свідомості [4].

Мета екологічної компетентності полягає в наступному: [1]

1. Зробити формування індивіда здатного вільно орієнтуватися в охороні природи;
2. Формувати систему вмінь та навичок про головні фактори розвитку природи.
3. Розвивати інтереси пізнання та чуттєві елементи в дітей з особливими потребами.
4. Зробити розширення уяви в дітей про охорону природи та її роботу із використанням її у практичній сфері діяльності.
5. Створювати емоційно-позитивне відношення учнів до природи, яке нас оточує.

У тому, щоб сформувати екологічну компетентність у школярів з особливими освітніми потребами використовується у нестандартних підходах:[2]

- екологічний;
- естетико-екологічний;

- середовищний або природній;
- діяльнісний;
- інтегрований.

Екологічний підхід включає в себе еколого-природничі знання: екологічна освіта, екологічне виховання, екологічний розвиток (а не тільки вивчення школярами знань про охорону природи).

Естетико-екологічний підхід включає в себе зміцнення пізнавальної, чуттєво-моральної, стимульовано-діяльнісної галузі школярів, збільшення їх вражень, які йдуть від естетики та розвиток міцного, більш кращого ставлення до природного середовища.

Навколишній підхід в еколого-природничому навчанні включає в себе педагогічно доречну організацію новітнього простору для розвитку учня, до побудови та покращення до котрого вона залучається на постійній основі.

Діяльнісний підхід включає в себе включення школярів до екологічно простимульованої видової діяльності в оточуючому довкіллі, без якого буде не реальним елемент формування у них екологічної компетентності (дуже важливе місце віддається експериментально-пошуковій роботі).

Інтегрований підхід в системі еколого-природничого навчання демонструє думку повного пізнання школярами природного середовища, вплив екологічного навчання на різноманітні типи діяльності, який чиниться з усіх боків, та стратегії розвитку учня.

Методика формування екологічної компетентності у школярів з особливими освітніми потребами:[3]

1.Спостереження – головний спосіб, щоб познайомити учнів з навколишнім середовищем, пізнавальна форма аналізу оточуючого світу.

2. Прогулянки – форма роботи, яка відбувається кожного дня, де учні, бачать та спостерігають вперше за тими явищами природи, що існують протягом багатьох років.

3. Екологічні екскурсії – мають означення в педагогічній практиці як засіб та метод виховної роботи, які побудовані на спостереженні та ознайомленні з різними предметами та явищами у навколишньому середовищі.

Під час екскурсії учні знаходять та забирають собі природничий матеріал. Такий вид діяльності постійно викликає інтерес у дітей та гарні емоції. Все що зібрано на природі вони потім застосовують на уроках праці. Під час навчальних екскурсій активно застосовують дидактичну гру, що дає змогу закріпити знання та вміння школярів. Педагог в будь-якому випадку доносить інформацію про природні явища, що спостерігалися дітьми під час навчальної екскурсії. І останнім фрагментом є – висновки.

4. Заняття екологічного змісту:

заняття – досліди;

заняття – подорожі.

5. Для учнів те, що їх може зацікавити це розробка колажів та плакатів екологічно-природничого та охоронно-природничого змісту.

Таким способом школярі запам'ятовують правила поведінки на природі, запам'ятовують елементи, отриманні під час уроків.

6. Дидактичні ігри – (впізнай птаха).

7. Ігри напряму пов'язані з природою:

Ігри із використанням снігу (вивчення характеристик снігу: вологість, можна зліпити, перетворюється на воду у теплі);

Ігри з водою (закріплювати властивості про воду, навчати водозбереженню, не вкидати сміття у воду);

Ігри з піском;

Ігри зі світлом, вітром.

8. Застосування художньої літератури, де є зміст: вірші, казки, прислів'я, загадки, легенди народні приказки, музичні твори.

9. Приймання участі в дуже корисних конкурсах «Вгадай свій край».

10. Захист створених учнями проектів, рефератів та доповідей.

11. Проводження заходів очистки річок, лісової зони.
12. Демонстрація робіт школярів, рисунків, оповідань, пісень та віршів.
13. Проводження експериментів з матеріалами природного походження є дуже важливою частиною формування екологічної культури та компетентності.

Класифікація технологій та засобів екологічного виховання учнів на уроках з довкілля [4]:

1. Пояснювально – ілюстративні : Обговорення, пояснення побаченого, змістовна відповідь .
2. Репродуктивні: задачі екологічного характеру, спостереження за процесами, які відбуваються у природі на сезонній основі. Опорні схеми, для підтримки знань. Задачі, які мають різні варіації.
3. Проблемного викладу: відбувається пояснення, спостереження за об'єктом та явищем, обговорення-бесіда.
4. Частково-пошукові: Кросворди. Анкети. Ефективні та дуже цікаві завдання. Фенологічні оповідання. Схеми, для фіксування базових знань.
5. Дослідницькі: Проведення спостереження за змінами у оточуючому середовищі протягом сезонів. Підтверження чи спростування прикмет про зв'язки в природному середовищі елементами спостереження. Задачі з проблемами.

Головними засобами та технологіями формування екологічного виховання та культури методами народних традицій є: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, технологія викладу з елементами проблеми, частково-пошуковий, експериментальний методи.

Так, під час пояснювально-ілюстративної технології можна вказувати школярам інформацію про природне середовище та традиції народу, які демонструють відношення до природи, використовуючи усні слова (розповідь, донесення відповідей), надрукованого тексту (підручник, наукова література), наочних елементів, такі як посібники (картин, малюнків, натуральних

оточуючих об'єктів), практичного демонстрування засобів діяльності у природничому середовищі (доглядання за рослинами біля школи, доглядання за тваринами у куточку спеціально відведеному до них у власному класі тощо). На це все, дивляться та приймають участь діти, які слухають, читають, проводять власні спостереження, порівнюють новітню інформацію про природні явище з раніше вивченими та намагаються запам'ятати. Застосовуючи даний спосіб, намагаємося донести до свідомості школярів сутність, зміст та реальне значення традицій, які створив народ для ставлення людей до природного середовища.

Розглянемо засоби та технологій, що мають бути застосовані на уроці довкілля, для того, щоб сформувати екологічну культуру та компетентність у дітей з особливими освітніми потребами.

1. Брейнштормінг

Брейнштормінг - це практика для придумування ідей чи вирішення проблем, коли учасники можуть вільно та без критики ділитися своїми думками. Зібраний пул ідей використовують як стартову точку для проєкту чи кампанії, через що брейнштормінг часто проводять на старті роботи [8].

Аби покращити креативний процес, вчитель почав експериментувати й врешті-решт розробив ряд правил для ефективного брейнштормінгу. Серед них:

- відсутність критики;
- чим більше варіантів, тим краще;
- свої ідеї можна базувати на ідеях інших;
- шалені й нестандартні пропозиції вітаються.

Етапи проведення брейнштормінгу

Будь-яка техніка проведення брейнштормінгу передбачає декілька основних етапів.

1. Підготовка. Тут ви визначаєте тему або проблему, яку будете «штурмувати», учасників обговорення та модератора. Тему обговорення озвучуйте заздалегідь, аби всі могли її обдумати та почали «накидувати» ідеї одразу після старту брейнштормінг.

2. Генерація ідей. Це основний етап - учасники мають створити якомога більше ідей за визначений проміжок часу. Техніку можна обрати будь-яку, а керуватися варто тими ж правилами, які сформулював вчиель - відсутність критики, можливість будувати одні ідеї на основі інших, заохочення шалених пропозицій.

3. Обробка ідей. Ось на цьому етапі пропозиції вже можна оцінити - наскільки вони актуальні, значущі, нові, можливі для реалізації своїми силами тощо. Згрупуйте їх за категоріями - це допоможе побачити перспективні ідеї та далі працювати саме над ними.

4. Розробка ідей. На цьому етапі група зосереджується на роботі з найбільш перспективними ідеями. Вона може полягати у визначенні наступних кроків, створенні детального плану, пошуку додаткової інформації тощо.

2. Метод Спостереження

Спостереження – це метод, який забезпечує фіксування оглянутої інформації в спеціально створеному протоколі явища, яке досліджується, з майбутнім його аналізом (науковий метод збирання потрібної інформації). Велике значення та цінність цього способу є в тому, що данні для того, щоб спостерігати береться тільки з життя при тому, як ведеться спостереження за різного роду діяльністю особистостей. Це може проявлятися в їх рухах, спрямованих на щось діях, вчинках, в тому, що вони говорять. Даний спосіб можна схарактеризувати як один з засобів психологічного експерименту, що базується на чуттєвому пізнанні середовища або предмета над яким проводиться дослід [9].

Спостереження повинно мати наступні головні області використання:

1) повний аналіз поведінки при регулярних зміненнях конкретної ситуації; це дає змогу зрозуміти особливості алгоритму дій, методики контролювання та планів стосовно діяльності, чіткість у слідуванні інструкції, частоту застосування деяких технологій та навчальних методів тощо;

2) спостереження за діяльністю одного вчителя в різноманітних моментах міжособистісної взаємодії людей, які задіяні в навчальному процесі, що може дозволити зробити ефективну оцінку впливу різноманітних елементів на ефективність та якість діяльності;

3) спостереження за діяльністю різноманітних учителів в однакових умовах для всіх; такий вид спостерігання демонструє і допомагає знайти їх індивідуальні характеристики, притаманні лише їм, а також порівняти особливості стилю, використаних методів і якості їх професійної діяльності.

3. Метод Вимірювання

Метод вимірювання – це певна сукупність засобів для використання ЗВТ, що містить в собі принципи вимірювання для того, щоб створити інформацію вимірювальної траєкторії. Метод вимірювання містить маленьку частину похибки і обов'язково вилучає помилки в систематичному порядку і може переводити їх в похибки, які є випадковими [10].

Вимірювання - це спосіб вивчення елементів природи, за допомогою якого можна визначати характеристики деяких природних тіл або об'єктів. Для цього застосовують вимірювальні одиниці (метр, кілограм, секунда, градус тощо). Еталон – це те, на що орієнтуються, зразок [11].

4. Експеримент

Експеримент - метод вивчення елементів природи на основі штучно зроблених умов. Проведення експерименту або досліджу, включає в себе і спостереження за об'єктам та явищами, і вимірювання елементів та явищ, тому є самим розгалуженим та несе в собі найбільше інформації.

Без певних висновків не один дослід не буде мати чіткого сенсу. Як демонструє досвід, школярі незалежно можуть зробити аналіз отриманих результатів та створити чіткі висновки, а саме: [12]

1. після ввімкнення калориферу кімнатна температура стала зростати більш швидко,
2. в даній точці можна спостерігати більш стрімке зниження вологості повітря,
3. здібність до того, щоб накопичувати вуглекислого газу майже незмінна.

Отже, одержані дані дають нам певні підстави вважати, що гіпотеза про «висушування повітря» є беззаперечною, а гіпотеза про «спалювання повітря» є не вірною.

Розглянемо на прикладі уроку довкілля рівень сформованості екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами.

Перед початком проведення уроків, ми провели опитування в учнів, щоб зрозуміти їх рівень обізнаності з нових тем. Це опитування дасть зрозуміти чи підходять учням навчальні картки саме для цих тем. Було опитано 10 учнів. Серед них тільки 0% змогли відповісти на всі питання правильно, 40% відповіли на 2/7 питань, 10 % відповіли на 4/7, а 50 % дали лише 1 правильну відповідь. *Запитання були знесені у Додаток В.*

Нижче наведена таблиця анкетування дітей з класу щодо обізнаності в запитаннях. Анкетування проводилось суворо в конфіденційному напрямку.

<i>Учень</i>	<i>Кількість правильних відповідей</i>	<i>Відсоток</i>
***43	2	29%
***22	4	57%
***15	2	29%
***76	1	14%

***33	2	29%
***56	1	14%
***27	1	14%
***20	1	14%
***41	2	29%
***22	1	14%

Тема. Методи вивчення природи.

Мета уроку: провести ознайомлення школярів з засобами пізнання природного середовища, а саме – спостереження, експеримент, вимірювання, формувати вміння і навички використовувати їх у реальному житті та для одержання новітніх знань та навичок; починати розвивати навички аналізу, вчити порівнювати, робити певні висновки; починати формувати світогляд, який є науковим, в школярів та вчити дітей бережливо ставитися до природи, тим самим розвиваючи екологічну компетентність.

Тип уроку: урок одержання новітніх вмінь та навичок.

Обладнання: підручник, робочий зошит

Хід уроку

Науку постійно порівнюють із знаннями. Це дуже грубе порівняння та не є дійсним . Наука є не тільки знання та вміння, а й свідомість, а саме можливість використовувати власні знання, як потрібно.

В. Ключевський

I. Організаційний етап

Привітання, перевірка школярів, а саме перекличка на уроці та перевірка готовності до отримання нових знань.

II. Актуалізація базових знань

1. Фронтальне опитування

Що мається на увазі під «природничими науками»?

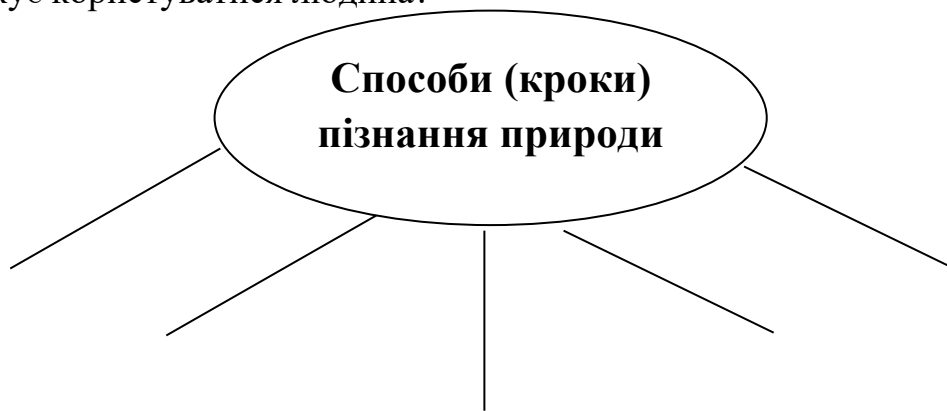
Які природничі науки ви можете назвати?

2. Перевірка готовності задачі чотири на с.8: тематична інформація про одну з наук, які називаються природничі.

III. Стимуляція навчальної діяльності

1. Вправа „Брейнштормінг“.

Людство в усі часи та у всі епохи хотіло експериментувати, досліджувати та визнавати природниче середовище та застосовувала для цього різноманітні методи. Давайте спробуємо згадати, які методи застосовувала і продовжує користуватися людина?

2. Поставлення та оголошення теми та задач уроку.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. У Стародавньому Єгипті із започаткуванням робіт на землі та визначенням обсягів майбутнього урожаю співвідносилось до певної поведінки річки Ніл. І так було на постійній основі. Що ж започатковувало початок робіт на землі? (розливи річки, колір її та кількість бруду в ній).

Який метод пізнання був у стародавніх єгиптян? (спостереження).

2. Спостереження – перший і найважливіший крок до того, щоб пізнавати природниче середовище, спосіб вивчення природного середовища за допомогою звичайних спостережень таких як : зір, нюх, смак, дотик та слух)
Спостереження – спосіб дослідження, за котрого експериментатор не буде

вплутуватися в спостережуване об'єкт чи явище, а тільки буде фіксувати результати дослідження.

Спостереження роблять як у дикій природі, так і в спеціалізованих експериментальних лабораторіях. Географи постійно дивляться за погодою та зміненням її застосовуючи прилади, які називаються метеорологічні; дослідники в області хімії дивляться за тим, як речовини перетворюються; вчені-біологи – за зміненням у поведках тварин та рослин; астрономи постійно дивляться за рухами небесних тіл по небу.

Відомий французький вчений-ентомолог Жан Анрі Фабр для того, щоб вивчити комах, поклав власне життя. Не шкодуючи життя та власних сил за постійним спостереженням за бджолами, метеликами, жуками, осаами, він по праву вважається найкращим на Землі комахознавцем. Власні наукові прориви та відкриття Фабр описував у книгах, котрими і на сьогодні користуються вчені і знавці природного середовища різноманітних держав.

Спостереження будуть втрачати власне наукове бачення без їх детального опису. Описи важливіших подій віддаються у наукові архіви і їх можна побачити у наукових журналах.

Правила побудови власного спостереження:

- Вибрати явище або об'єкт спостереження (зокрема, когось із тваринного чи рослинного світу).
- Ставлять перед собою мету даного спостереження.
- Ставлять умови і встановлюють тривалість по часу спостереження.
- Продумують, чи буде корисне чи у нагоді якесь обладнання і котре саме (зокрема, за птахами, які мігрують можна дивитися за допомогою бінокля, за мікроорганізмами за допомогою власного мікроскопа).
- Записують та занотовують результати дослідження, зробивши описання того, що побачили.

- В кінці обов'язково потрібно зробити висновок (про те, що вивчили, проводячи власне спостереження, котрі характеристичні риси природничого середовища було виявлено під час дослідження за допомогою технології спостереження).

Після проведення спостереження за декількома явищами та об'єктами їх між собою обов'язково порівнюють та записують висновки про схожі закономірності між ними або за їх участі.

3. Вимірювання – другий крок до того аби пізнавати природу.

Метод вимірювання, зокрема, розмірність та вагу тіл, їх температуру, швидкість їх прискорення та те як вони рухаються, тривалість деяких явищ тощо. Котрі прилади для вимірювання ви знаєте?

Показання термометра та годинника.

В майбутньому на уроках ви зможете взнати більше про прилади для вимірювання.

4. Моделювання – технологія дослідження природного середовища, головна думка якого полягає у процесі побудови моделей та проведенні з ними дослідження. Застосовується тоді, коли об'єкт або явище спостерігати безпосередньо неможливо.

Модель - штучно створене тіло або об'єкт, побудоване з метою зробити певний дослід чи експеримент певної властивості тіла чи явища (зокрема, глобус - модель Землі, сфера – модель неба).

5. Експеримент – третій та останній крок до природничого пізнання.

Експеримент (дослід) – дослідження тіл та об'єктів природи у штучно відтворених умовах, його можна відтворювати на постійній основі.

Слово «експеримент» можна розуміти, як науково зроблений дослід, який провели у цілком деяких умовах, і це надає змогу спостерігати за проходженням деякого процесу та будувати його при штучно створенні знову цих умов.

V. Фізкультхвилинка

Очі щільно ми закрили -
 Це один, два, три, чотири.
 Потім ширше розкриваєм,
 Вдалині щось розглядаєм.
 І поки ми розглядали -
 До шести порахували.
 Щоб очі наші відпочили,
 Робим це рази чотири [12].

VI. Первинна перевірка засвоєння та закріплення знань

Запитання 1-4(с.12)

VII. Підсумок уроку. Рефлексія

Вправа «Сьогодні на уроці я ...»

VIII. Домашнє завдання. Знати теоретичний матеріал §2. Завдання 5(с.12)

Виконати завдання у групах(с.12).

Бажаючим. Завдання для додаткового пізнання: підготувати інформаційні повідомлення за темами:

«За якими календарями користується ваша родина» (чим подобаються саме ці календарі?);

«Прилади вимірювання»;

«Як вимірювали в часи стародавньої епохи»;

«Які є сучасні вимірювальні прилади»;

«Прилади метеорологічного вимірювання».

Передивившись приклад уроку з предмету «Довкілля» на рівень сформованості екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами, дійшли висновку, що даний урок мотивує та стимулює в школярах бажання набувати навичок та знань в природничій галузі. На уроці було

ознайомлено учнів із методами пізнання природи, а саме – спостереження, експериментальним дослідження, вимірюванням, відбувалося формування вмінь та навичок застосовувати їх у повсякденному житті та для отримання нових знань, а також розвивати вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки. Наостанок було навчено дітей формувати науковий світогляд та виховувати бережливе ставлення до природи.

Для цього уроку були використані навчальні картки, які знаходяться у додатку А.

2.2. Методика використання технології диференційованого навчання як засобу формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами.

Диференційоване викладання це спосіб для навчання дітей, який суттєво відрізняється та включає в себе різні навчальні потреби. Всім відомо те, що для школярів навчальний процес різний, але фундаментальний зміст, навички та здібності, визначені еталонами та стандартами програми, залишаються без суттєвих змін. Диференційоване викладання дає можливість будь-якому з школярів дійти до того самого «пункту призначення» (отримати та зрозуміти знання, здібності та навички) своїм особистим шляхом [7].

Для того, щоб повністю створити рівні умови та великі стандарти для навчання потрібно задіяти можливість створення гнучкої освіти, що буде пропорційна потребам всіх школярів.

На уроках, які відбуваються із використанням диференційованого навчання:

1. Педагоги розпочинають з того рівня, на котрому перебувають школярі, а не «стандартно» викладають по навчальній програмі. Вони наполягають на тому, що здібності кожного окремого школяра важливі і створюють відштовхуючись від цього весь процес освіти.

2. Педагоги шукають різноманітні шляхи для того, щоб кожний школяр як найшвидше одержав найглибші знання та навички, при цьому вони не

наголошують на тому, що «дорожня карта», що відповідає одному школяреві, буде відповідати й іншому. Такі педагоги наголошують на тому, що школярі повинні вбирати знання відштовхуючись від свого стилю, досягаючи найбільших шкільних та програмних стандартів.

3. Педагоги дуже гнучко ставляться до часу, застосовують різноманітні технології у навчанні та стають для власних школярів колегами, щоб на власні очі побачити, що тематика, що опановується, та освітня атмосфера наближені до потреб школяра. Вони не вимагають від школярів відповідати їх шаблонам. Вони не пропагують стандарте навчання, вони спокійно дотримуються того, що школярі – це індивіди.

4. Педагоги від самого початку повинні адекватно та чітко зрозуміти, що собою буде являти навчальне планування та підхід, який будується та вноситься до навчально-освітнього процесу. Далі учителя вони повинні давати відповіді на питання: що саме потрібно робити для того, щоб повністю замінити методику таким чином, щоб кожний школяр пішов із здобутими навичками та знаннями, потрібними для майбутнього етапу освіти.

Основою диференціації слугують знання педагогом конкретних потреб власних школярів. Потрібно наголосити на тому, що більш доцільне використання такого методу можливе тільки за таких умов [6]:

1) педагог має глибоко розуміти та особисто знати кожного школяра, особисті риси процесу його мислення, уяви, пам'яті, рівень розвитку, незалежності;

2) клас має бути власно-створеною творчою лабораторією педагога;

3) зробити навчання близьким до оточуючого середовища та реального життя, власного досвіду учнів;

4) Зробити активізацію навчальної діяльності учнів;

5) створити та підтримувати зворотній зв'язок;

б) застосовувати методи заохочення;

7) потрібно адекватно зрозуміти, на котрому елементі уроку необхідна диференційоване навчання, створити варіації задач, які будуть корисні, а також створити більш складні задачі для здібних учнів;

8) завдання давати різними варіантами, перевірку задач після кожної частини уроку;

9) зрозуміти наперед та створити такий обсяг задач, щоб всі школярі закінчили;

10) застосовувати передовий вчительський досвід.

У диференційованому викладанні з самого початку вставновлено, що всі школярі різноманітні, а тому, задача педагога в тому, щоб побачити цю різницю та належним чином створити навчально-освітній процес, забезпечивши найефективніше навчання для всіх школярів. Такий підхід до процесу викладання, направлений на потреби школярів, дуже перспективний у навчальному процесі різноманітного шкільного колективу, в число яких входять й діти з порушеннями психофізичного розвитку.

Методи організації навчання:

- цілий клас працює разом, але іноді робота в невеликих групах є більш ефективною;
- кожний використовує однаковий матеріал, але часто більш ефективно мати під рукою різноманітні матеріали;
- всі закінчують виконання поставленої задачі о 12:15, проте часто деякі школярі вже вирішили задачі, в той час як іншим необхідний додатковий час для закінчення завдань;
- педагог говорить, хто в якій групі працюватиме один з одним разом;
- школярі самі можуть обрати собі того с ким будуть працювати.

Коли рішення приймає педагог, він повинен розуміти та брати до уваги можливу спільність інтересів, рівень підготовки чи деякі особливості конкретної дитини;

- педагог створює пари школярів з різноманітним рівнем підготовки, з різноманітними інтересами або якостями навчання;
- створення пар для того, щоб успішно виконати завдання є випадковим;
- педагог – найперший помічник школярів;
- школярі – найліпший помічник один до іншого.

На уроці, що відбувається із використанням технологій диференційного навчання:

Не існує єдиної методики чи інструкції стосовно підготовки уроку із використанням диференційного навчання. Однак є одна потрібна умова для успішного навчання та викладання – від самого початку потрібно розуміти ціль та кінцевий результат, а також будувати алгоритм власних дій.

Визначимо засоби та прийоми, які будуть застосовуватися на уроках з «Довкілля», для формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами методами застосування технологій диференційованого навчання.

1. Фенологічні спостереження.

Фенологічні спостереження – це такий вид дослідження, що в своїй сутності включають аналітичну оцінку отриманих спостережень, об'єктів природи, що напряду пов'язані з змінами пори року, а також кліматичних умов протягом всього календарного року [13].

Фенологічні спостереження дуже прості, не включають в себе надто складного виду екіпірування та цілком можуть дістатися кожному, їх можна робити як в спостереженнях на один день, так і в багатоденних мандрівках. Та самі цінні результати даного виду спостережень в той час, коли є час на тривалий проміжок будувати власні спостереження за тими самими явищами протягом всього року. Всі дані, які змогли зібрати в таких вилазках, відомості про погодні явища та умови надають можливість судити про характеристики даного кліматичних елементів й погоди [14].

За своєю тривалістю цей вид спостереження може бути короткочасним та довготривалим. Проміжкові, короткотривалі фенологічні спостереження за об'єктами природи частіше за все потрібно проводити в реальному житті, зокрема, наглядання за приближенням дощу та грози, за веселкою, снігом, та вітром. Проміжкові фенологічні спостереження на уроках можуть бути зв'язані, зокрема, із тим, щоб розглянути у групі рослинний світ, тваринний світ, об'єкти природничого походження, можуть стати потім елементами довготривалих спостережень. Тривалі спостереження, відбуваються систематично – це вид спостережень за тим, як розвивається флора, фауна, за послідовними сезонними змінами в життєдіяльності рослин та тварин [15].

Фенологічний вид спостережень потрібно робити частіше, наприклад на весні, краще – у першій половині дня, ніж у другій тому, що у той час, коли майже всі рослини цвітуть та тваринний світ більш активні. У рослинному та тваринному світі дуже цікавим є спостереження за елементами, котрі дуже чітко показують пори року, кліматичні умови, деякі фази. Так, у деяких видів рослин це розцвітання бруньок, листя, яке з'являється уперше, цвітіння плодів, початок осені – зміна забарвлення листів, а саме початок і кінець листопада; у диких птахів – приліт, створення гнізд та відкладання яєць, народження пташенят та виліт їх з власного гніздечка.

2. Дидактичні ігри

Ігрові методи та засоби є одною з цікавих та універсальних форматів навчання, що робить його захоплюючим та цікавим, і не лише працю школярів на творчо-пошуковому рівні, однак й звичайні сходинок з навчання предметів. Умовний світ гри захоплює та робить радісною, емоційною, практичну діяльність із повсякденним вивченням, повторенням, заучуванням чи вивчення певного роду інформації, а емоційна забарвленість ігрових елементів активізує всі морально-психічні процеси та функції школяра.

Гра - це тільки природна зацікавленість школяра. Тому її повний розвиток буде відбуватися не залежачи від чогось, а у прямій відповідності з розумовим дозріванням.

Місце та роль ігрових методик в освітньому процесі, поєднання частинок гри та освіти багато в чому напряму залежать від того, чи розуміє педагог функціонал та види дидактичних ігор. Поділяються дидактичні ігри за різноманітними критеріями та принципами [16]:

1. За типом діяльності:

- Психологічні;
- Соціальні;
- Фізичні;
- Інтелектуальні;
- Трудові.

2. За особливостями процесу:

- Навчальні, тренуючі, діагностувальні, узагальнюючі;
- Пізнавальні, виховні, розвиваючі;
- Репродуктивні, продуктивні, творчі;
- Комунікативні, контролюючі, профорієнтаційні, психологічні та інші.

3. Ігрова методика за постановою:

- ігри драматизації,
- сюжетні,
- предметні,
- імітаційні,
- рольові,
- ділові.

4. За ігровим оточуючим середовищем:

- ігри з предметами і без них,
- комп'ютерні,
- вуличні,

- настільні,
- з ТЗН,
- кімнатні,
- з різноманітними методами рухів,
- на місцевості.

Дидактична гра може виконати перехід до освітньої діяльності плавним та дуже комфортним для школярів способом. Вона збільшує моральну та емоційну складову освітнього процесу і на уроці, має можливість сильно збільшити спроможність засвоєння вмінь та навичок школярами, а також ефективність та завзятість учнів. Зацікавлений школяр ніколи не зможе перевтомитися.

3. Розповідь з елементами бесіди

Розповідь - вид усного викладання освітнього матеріалу учителем чи школярами, під час застосування якого наголошується увага на деяких чинниках, їх пов'язаності між собою та злагодженості. Це стимулює слух та фантазію учнів.

Коли відбувається процес усного викладання, не лише засвоєння чинників, а й оволодіння навичками не кваплячись, дуже лаконічно давати новий матеріал. Головна функція усної розповіді - освітня, супутні - розвивальна, стимулююча до дій та корекційна.

Цікавість усної розповіді як технології навчання буде напряму залежати від вміння учителя пробуджувати інтерес в школярів, зацікавити їх та оволодіти їх увагою. Розвивальний фактор усного викладання базується на тому, що вона стимулює психічні процеси фантазії, запам'ятовування, мислення, уявлення, моральних переживань тощо.

В роботі з дітьми будь-якого віку можна використовувати ефективно бачення- це розповідь. Розповідь в навчальній діяльності є доказовим для чіткості і послідовності виконання уроку вчителем.

Головні вимоги до усної розповіді [17]:

- Правильність і аргументованість доказів;
- Велика кількість цікавих прикладів, що аргументують розказані поняття;
- Послідовна логіка та чіткість викладення;
- образність і яскраве емоційне забарвлення;
- присутність індивідуальної оцінки і відношення учителя до змісту викладеного матеріалу.

4. Робота за підручниками у групах

Групова робота є навчання для інтерактивного покликання, що застосовують з учнями, як форму додаткового навчання, вчитель завдяки цьому може більше надати часу для практичної діяльності, де в роботі можуть виконувати завдання багато учнів, де завдяки цьому відбувається соціалізації і набуття пізнавальних навичок [18]:

- Не боятися розказувати про задану проблему;
- говорити про своє бачення;
- відстоювати свою думку.

Розглянемо приклад уроку довкілля з формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технологій диференційного навчання.

Тема .Особливості природи материків Землі. Антарктида.

Мета :формувати компетентності

Ключові:

- здібності до навчання: застосовувати методи групування матеріалу по сенсу;
- суспільна: навчитися самому організовувати себе до виконання різноманітних типів освітньо-пізнавальної діяльності в групових заняттях та парних;
- загальнокультурна: з великою ефективністю навчитися користуватися навичками мовлення та мовної культури;

- здоров'язбережувальна: навчитися якісно робити оцінку власним можливостям та приносити власний внесок у групову роботу.

Предметні: зробити ознайомлення школярів з елементами цікавої та красивої природи материку Антарктиди; впроваджувати розвиток в уяву у просторі, а також розвинути навички та вміння працювати з картою півкуль, навчити робити висновки з прослуханого матеріалу; впроваджувати розуміння та проводити виховання пізнавального інтересу, проводити формування екологічної культури.

Обладнання: карта півкуль, атласи, малюнки та картинки, таблиці для проведення групової роботи, тестування, листки для оцінок, «Природознавство» 4 клас Т.Г.Гільберт, Т.В.Сак.

Тип уроку: комбінований, диференційований

Форма уроку: урок-подорож.

I. Організація учнів.

- Діти, погляньте у вікно. Посміхніться навколишньому середовищу, посміхніться вашому вчителю, посміхніться своїм однокласникам.

На цей урок бажання та завзятість не забудьте з собою у кишеню взяти, Сядьте, будь-ласка всі спокійненько, будемо урок наш розпочинати.

Девіз:

«Навколишній світ, який навколо нас,-

Це все природний, цікавий світ,

Тому всі разом почнемо його вивчати»

II. Актуалізація опорних вмінь та навичок школярів

- Зараз ми їдемо у подорож до материка, який ми вивчаємо останнім і який є самим таємничим. Ця подорож повинна надати багато відповідей на питання та загадковість, що криє в собі даний материк, і ви зможете досягнути ті таємниці, що він криє в собі. Однак, без корабля ми туди не зможемо дійти тому, що це величезний острів. Напрямок нашого маршруту край Землі з півдня. В час нашого уроку ми будемо стикатися з такими природними

явищами як снігопад та сильний вітер, які самі і зробимо. За відповіді, які будуть надані правильно у бортовому журналі вам буде проставлена відмітка у вигляді сніжинки. Кількість цих сніжинок в кінці нашої подорожі продемонструє рівень здобутих вами вмінь та навичок та діяльності на уроці. Щоб розпочати нашу незабутню подорож, потрібно проаналізувати погоду, котра буде нас чекати.

1. Фенологічні спостереження.

2. Прийом «Експрес-тест» (перевірка за зразком) в парах.

Погода не зможе завадити подорожі, проте дуже важливо розумітися та мати потрібні навички та вміння, щоб нас не застали зненацька неприємності. Тому що ми мандруємо великим світовим океаном. Тож побачимо прямо зараз, чому ви змогли навчитися та які знання та навички здобули на попередніх уроках.

3. Гра «Знавці материків»

Учні, ми спіймали сигнал SOS. Кораблі, які загубилися, не можуть дістатися до материків, куди вони пливли. Вони звертаються і благають нашої допомоги. Стрілками, необхідно вказати на материк з правильною відповіддю.

4. Вправа «Займи позицію»

Гра «Так чи ні?» наша подорож ось-ось розпочнеться, тому впевненість у своїх знаннях необхідна.

Підсумок .

5. Гра «Складаємо валізу разом»

Поїхали, однак потрібно повністю укомплектувати нашу валізу.

- На котрий з цих материків нам необхідно взяти з собою такі види речей?

(непромокальні чоботи, тепла куртка, літак, запас прісної води, кепку) і чому?

Назви необхідних речей	Назва материка	Що знаємо про материк
Непром оральні чоботи	Південна Америка	Самий вологий з материків
Теплу куртку	Антарктида	Самий холодний з материків
Літак	Євразія	Самий більший з материків
Запас прісної води	Австралія	Самий сухий материк
Кепку	Африка	Самий спекотний з материків
Долар	Північна Америка	Там є долари та Макдональдс

III. Донесення теми та цілей уроку.

До уроку нашого всім приготуватись,

Та на плідну на роботу налаштуватись.

Будемо дуже активно розпочинати нашу подорож

й нові вміння та навички про материк Антарктиду здобувати.

IV. Стимуляція навчальної та пізнавальної активності школярів.

На попередніх уроках ми розібрали та здійснили подорож на п'ять материків. А зараз ми будемо мандрувати на останній не розглянутий нами материк.

Антарктида... Віє холодом та снігом від цього слова. Антарктиду можна порівняти із гігантською крижиною, що покрилася льодом за Південним полярним колом Землі. Тільки там присутні такі погані природні умови. Як

лише цей материк не називали вчені та дослідники, які там побували - «королева морозів», «нелюдимий континент», «край Землі», «край науки»... Однак дуже мало хто з Вас розуміє те, що колись давно континент, який ми розглядаємо з вами зараз, не був материком вічного холоду та льоду, бо знаходився у більш теплих умовах. Про це можна говорити через те, що під час розкопок в її надрах було знайдено залишки деяких організмів, які мешкають тільки в кліматі, де є тільки тепло. «Подорож» материка добігло свого кінця за Полярним колом. А тому оточуюче середовище материка стало повністю іншим ...

- А про те, яка Антарктида зараз, і буде йти мова на нашому уроці, який проходить у форматі нашої подорожі.

Тематика сьогоднішнього уроку материк Антарктида.

Наприкінці нашого з вами уроку ви маєте:

Вивчити та зрозуміти місцезнаходження материка та його певні характеристики.

Навчитися знаходити Антарктиду на карті чи глобусі.

Навчитися працювати з контурною картою.

На початку вивчення новітнього матеріалу була застосована навчальна картка, яка знаходяться у додатку Б.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Зупинка 1. Кліматичні умови материка. Усна розповідь педагога.

Антарктида – це найбільша льодова пустеля на планеті. Материк весь знаходиться під товщею снігу та вічного льоду, від котрого час від часу відколюються айсберги - велику крижані шматки у вигляді гір. У межах Південного океану, як підраховали вчені знаходиться приблизно 200 тисяч айсбергів. В Антарктиді можна вгледіти лише один схід та один захід Сонячної зірки на рік. Лише на даному континенті виокремлюють протягом року не сезони року, а полярні ніч та день, що ділять рік навпіл, триваючи по півроку.

Тут зареєстровані самі малі температури на всій Землі. Вся поверхня материка вкрита, мов ковдрою, дуже великим шаром льоду. Лід на континенті настільки товстий, що якщо б ви захотіли через нього пройти пішки, то на це знадобилося б не менше 2 годин.

Людство вже багато вивчало природу материка тому багато знає про нього, проте ще дуже багато таємниць ще навіть не відомо, а також не розкрито.

- Чим так виділяються погодні умови Антарктиди?

Зупинка 2. Місцезнаходження материка

Самостійна робота з картою континентів та океанів, дискусія з фрагментами усної розповіді.

- Подивіться карту півкуль. Визначте на ній Антарктиду. Материк - 6 континент Землі. Це не самий більший материк, за площею десь в два рази більший від Австралії.

Де розташований континент Антарктида? (Антарктида знаходиться у Південній півкулі нашої планети.)

- Антарктида - континент, який знаходиться навкруги Південного полюса планети.

- Котрі материки знаходяться поряд з Антарктидою, а котрі - далеко? (Самим ближчим до досліджуемого континенту знаходиться материк Південна Америка.)

Від всіх інших континентів досліджуваний материк відділяється великими океанами (Демонстрація слів на карті.)

Що за океани стикаються з Антарктидою? (Континент, який досліджуємо омивають три океани: Тихий, Атлантичний та Індійський).

- Океани будують декілька морів, які не дуже сильно впадають в суходіл. Океанічні води, які знаходяться понад берегом та острови, які знаходяться поряд, разом з досліджуваним материком поєднуються під однією загальною назвою Антарктика.

Зробіть підпис в контурній карті назви континенту та назви всіх океанів, які його постійно омивають.

Зупинка 3. Формати земної поверхні досліджуваного континента.

Усна розповідь з фрагментами бесіди

- Погляньте на фізичну карту континенту Антарктида. Що за форми землі тут є більшими? Чи можливо нам одразу дати відповідь на це запитання? Чому? (Земля похована під великими масами льоду, тому одразу сказати не реально)

Поверхня Антарктиди завалена великим льодовим «щитом». Він більше схожий на купол, трохи вищий у центрі. Середня товща покриву льодового шару до 2 км, у центрі материка стає більше те може перевищувати 4 км. Із-за того, що Антарктида має великий льодовий покрив, тому і вважається самим високим материком планети.

Під покривом льоду, глибоко присутні й гори й рівнини. Через континент проходять високі гори. Сама вища точка гір - гора Вінсон її висота складає приблизно 5 км.

Поряд з берегом можна зустріти антарктичні оази - це маленькі ділянки суші, де відсутній льодовий покрив. Вони дуже схожі на кам'янисті пустелі, серед котрих іноді розташовані маленькі озера.

Фізкультхвилинка «Різдво з пінгвінами»

Зупинка 4 . Населення континенту. Усна розповідь з фрагментами бесіди

- Що за держави знаходяться поблизу материку?

-Що за причина, чому нема побудованих постійних населених пунктів?

Екологічна проблематика континенту.

Дуже суворі умови Антарктиди поставили під сумнів виживання організмів, тільки маленька частина змогла це зробити, а їм в свою чергу більш страшний ворог - людство. Охорона природничого середовища і скарбів Антарктики не є чим то новим: на острові Маккуорі створили заповідник ще у 1933 р. У майбутні роки проблематика та питання зберігання живого

природничого фонду материка постійно підіймалося світовими організаціями, яке створило деякі угоди. Біологічні ресурси материка неосяжні, проте людство легко може довести їх до повного знищення. Тому їх дослідження, розробка та введення стабільних методів користування природними ресурсами - важлива потреба всієї планети.

Всім відомо, що прісна вода - дар природи, проте, на жаль, запаси її невеликі. Та відомо, що в льодах материка, який ми досліджуємо, перебуває близько 80 % «законсервованої» самої чистої прісної води Землі. Ця вода перебуває в айсбергах, а один айсберг більш менш невеликих розмірів включає в себе таку величину прісної води, скільки за один календарний рік може принести маленька річка. Айсберги континенту кожного року додають в океан понад 50% тієї води, яка застосовується за цей період усіма людьми за ідентичний період часу.

VI. Закріплення пройденого матеріалу

Робота за книжкою (с. 94–96) робота в парах.

- Зробіть розповідь за рисунком 87, чому Антарктиді дали назву «крижана пустеля».

Мал. 87. Крижана пустеля – Антарктида

- Зробіть розповідь за рисунком 88 про континент Антарктиду.

Мал. 88. Карта Антарктики

- Що ви знайшли про відкриття та вивчення цього континенту?
- Зробіть розповідь за рисунком 89, що ви взнали нового про природне середовище Антарктиди.

Мал. 89. Пейзажі Антарктиди

Гра «Так або ні?» (Використовуючи сигнальні картки) (якщо є час на це)

- Материк можна назвати «королевою холоду». (Так)
- Материк можна назвати «безлюдний континент». (Так)
- На континенті були виміряні найвищі температури повітря на планеті.

(Ні)

- Материк постійно називають «край планети». (Так)
- Не вся поверхня материка вкрита дуже потужним шаром з льоду. (Так)

Гра «Встав тварину на материк» (Робота в парах)

- Ось і зробили ми всі справи в Антарктиді. Будемо намагатися повернутись в Україну, а по дорозі будемо селити тваринок по континентам.

5. Метод «Похвала»

- За що саме ви маєте похвалити самі себе?
- За що вашого товариша по партії?

VIII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

- Проте на нашому шляху став айсберг. Тільки пройшовши та обминувши його ми мандруємо назад в Україну.

Книжка (с. 94–95) на айсбергах.

Диференційовано для більш сильних школярів на підводній частині – зробити вивчення та знаходження інформації про флору та фауну Антарктиди.

І, будь-ласка, не викидайте з голови те, що не лише флора та фауна вимагає дослідження і вашої пильної уваги.

Отже, розглянувши приклад уроку довкілля з формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами засобом використання технологій диференційного навчання, було зроблено висновок, що урок сформував у дітей екологічну компетентність, яка в майбутньому відобразиться у їх ставленні до навколишнього середовища.

На уроці школярів було навчено застосовувати технології смислового групування матеріалу; навчитися самоорганізації до виконання різноманітних типів пізнавально-освітньої діяльності в групі; більш чітко використовувати вміння та навички мовлення та мовної культури; чіткіше оцінювати власні здібності та власний внесок у спільну групову роботу.

Після проведених уроків знову було проведено опитування школярів за тими самими питаннями. Таким чином було опитано знову 10 учнів. Результати були набагато кращими тому, що 60 % дітей змогли правильно відповісти на всі запитання, 30 % дали 5/7 правильних відповідей і 10 % опитуваних дали 6 правильних відповідей. На уроці були використані технології навчальних карток, які суттєво покращують засвоєння знань. Нижче наведене анкетування учнів із результатами після проведених уроків.

<i>Учень</i>	<i>Кількість правильних відповідей</i>	<i>Відсоток</i>
***43	7	100%
***22	7	100%
***15	7	100%

***76	5	71%
***33	7	100%
***56	5	71%
***27	6	86%
***20	5	71%
***41	7	100%
***22	7	100%

Висновки до другого розділу

Оскільки люди з особливими потребами є дуже важливими у соціумі, саме тому в роботі було досліджено проблематику формування екологічної компетентності в інклюзивному середовищі. Ми побачили, що ця проблематика просто не вивчається, деякі новаторства стосуються тільки формування екологічної компетентності дітей з особливими освітніми потребами з оцінюванням функцій в освітніх закладах.

Педагог має розумітися в тому, щоб додавати різноманітні завдання, що відповідають вимогам та рівню пізнавальної діяльності школярів, тому що освітній матеріал повинен відштовхуватися від їх розвитку в цілому, відтворювати забезпечення їх практичної діяльності, яка сильно потребує не традиційних, не звичайних рішень, а інноваційний, продуктивних та диференційних. А тому, диференційовані задачі повинні виконувати чіткі логічні, психологічно-емоційні вимоги щодо школярів різноманітного рівня підготовки.

Екологічна освіта дітей з особливими освітніми потребами пов'язана із збереженням та зміцненням їхнього здоров'я, формуванням здоров'язбережувальної компетентності та екологічно-економічної свідомості учнів. Підвищення інтересу до живих і неживих об'єктів природи,

усвідомлення правил поведінки в природі, набуття природоохоронних навичок, практичного досвіду.

Формування екологічної компетентності це постійний та багатогранний процес, що відбувається з повною відповідністю до віку школярів, обсягу та рівня сформованості їх вмінь та навичок, а також досвіду, психо-фізичних особливостей.

Виховати людину на дальній дистанції від природи не реально. Здоровий індивід вибудовується тільки в повній гармонії з оточуючим середовищем. Цей закон підштовхує до думки, про те, що екологічна культура та компетентність стають реальним лише за чітких умов грамотного застосування потенціалу природи педагогом, як чинника виховної діяльності.

У даному розділі магістерської роботи було досліджено методику формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами, а також методику використання технології диференційованого навчання як засобу формування екологічної компетентності у дітей з особливими освітніми потребами.

Було створено комплект уроків, на яких відбувалося навчання школярів застосовувати методи групування матеріалу по сенсу; вміти самим організувати себе до виконання різноманітних типів навчально-пізнавальної діяльності як в групах так і в парах; більш цікаво користуватися навичками мовлення та мовленнєвої культури; робити чітку оцінку власним здібностям та вносити власний внесок у групову роботу, ознайомлено школярів із засобами пізнавальної активності щодо природи, а саме вчилися спостерігати, експериментальним дослідженням, вимірюванням, відбувалося формування вмінь та навичок застосовувати їх у реальному житті та для одержання новітніх навичок та знань, а також продовжувати працювати над вмінням робити аналіз та порівнювати, робити чіткі та адекватні. Наостанок було навчено дітей формувати науковий світогляд та виховувати дбайливе відношення до природного середовища.

Проводився експеримент із залучанням 10 школярів. Опитування проводилося перед початком проведення і після уроків. Висновок з проведення цього опитування був наступним : більша частина учнів (90%) з самого початку не змогла відповісти більше ніж на 1 чи 2 питання і тільки 10% учнів змогли дати відповідь на більше питань, а в кінці уроку більшість учнів (60%) змогли дати відповідь на всі питання 7/7, ще 30 % дали відповіді на 5/7 питань і 10 % на 6/7.

Експеримент можна вважати успішним тому, що рівень формування екологічної компетентності в школярів із особливими потребами виріс. На уроках були використані навчальні картки, впровадження яких дуже ефективно позначилося на формуванні знань школярів.

ВИСНОВКИ

Формування екологічної компетентності в дітей з особливими освітніми потребами створено для закладання зачатків з базового вивчення екологічних знань, з предмету «Довкілля» 5 класу, де здобувачі набувають знання, вміння і навички з навколишнього середовища. До екологічної освіти окрім базових умінь, навичок і знань належить тенденція для формування правильної поведінки в природі, ставлення до особистого здоров'я і здоров'я природи, формування життєвих цінностей. Метою екологічної компетентності є готовність учнів до взаємозв'язку з навколишнім природнім середовищем, де центральним об'єктом вивчення живої і неживої природи – це екологічні знання і практична діяльність.

Для того, щоб в учнів формувалось особистісне ставлення до природи, вони потребують додаткового сформованого підходу із закладанням зачатків, що відбувається завдяки диференційованому навчанні, через зовнішній і внутрішній світогляд, що допомагає формувати індивідуальну особистість. Технологія диференційованого навчання, допомагає адаптувати учнів з особливими освітніми потребами, створити програму, в якій будуть закладені модифікації та адаптації до тих чи інших уроків з екологічних знань. Завдяки цьому, здобувачі загальної середньої освіти з особливими освітніми потребами вміють орієнтуватися в базових знаннях та розуміти сутність кожної теми, де унікальні здібності дітей тільки підштовхують для розкриття тенденції диференційованого навчання. Диференціація в інклюзії дітей з особливими освітніми потребами визначає цілі, конкретизує освітні послуги.

Диференційоване навчання передбачає те, що кожен учень має індивідуальні здібності, що позначаються як в психічному так і фізичному розвитку. Завдання вчителя полягає у підборі задач, правильних сформованих уроків, де теоретичне розмаїття і практична діяльність буде підлаштовуватися під кожного здобувача з особливими освітніми потребами і забезпечувати диференційований підхід для вивчення нових тем та повторення, формування

екологічних базових знань. Кожен урок повинен виконуватися з оптимальним навчанням для учнів, де розуміння тем буде на рівні їх здібностей і знань. Формування навчальних карток забезпечує швидке проникнення в знання учнів з особливими освітніми потребами, оптимальний допоміжний засіб для вивчення тем, швидке запам'ятовування та набуття досвіду. Навчальні картки, де містять яскраві картинки, роз'яснення, допомагає учням орієнтуватися і не розчаровуватися у своїх певних не знаннях. Через це, завдяки правильно складеним урокам з додатковими матеріалами, вчитель і учень разом співпрацюють і можуть активно зосереджуватися на вивченні тем.

Учитель при диференційованому навчанні повинен вміти організувати і підібрати завдання так, щоб вони мали викликати в учнів активність в пізнавальній діяльності, що буде становити правильне співвідношення для їх вікового розвитку і розвитку психічної активності. Завдання в конспектах-уроках розподілені так, що можуть містити організовану теоретичну частину і частину практичної діяльності, навчальні картки містять допоміжні засоби для їх особистого розвитку. Диференційоване навчання на уроках містить в собі психологічні навички для правильного відображення методичних матеріалів, що включає логічне заключення, вимоги до різного рівня підготовки кожного учня з особливими освітніми потребами. Завдяки підтримці навчальними картками, учень вміє самоорганізувати завдання, підлаштувати під себе і бути впевненим, що він відповість. Кожен учень з особливими освітніми потребами ніколи не буде почувати себе на заняттях чужим, а буде працювати з усіма не дивлячись на свої особисті потреби в затримці психічного розвитку. Було створено 4 конспекти-уроки, де два з них проведені в експериментальному значенні. Через ці проведені заняття, учні вміли правильно використовувати прийоми логічного осмислення навчального матеріалу, практичне виконання теми уроку, підлаштуватися під різні види завдань на уроках. Учні працювати в парі, адекватно вміли оцінити свою роботу, відповідали на поставлені запитання фактично з їх знань. Проводився експеримент із залучанням 10

школярів. Опитування проводилося перед початком проведення і після уроків. Висновок з проведення цього опитування був наступним : більша частина учнів (90%) з самого початку не змогла відповісти більше ніж на 1 чи 2 питання і тільки 10% учнів змогли дати відповідь на більше питань, а в кінці уроку більшість учнів (60%) змогли дати відповідь на всі питання 7/7, ще 30 % дали відповіді на 5/7 питань і 10 % на 6/7.

Експеримент можна вважати успішним тому, що рівень формування екологічної компетентності в школярів із особливими потребами виріс. На заняттях були використані навчальні картки, впровадження яких дуже ефективно позначилося на формуванні знань школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Формування екологічної компетентності дітей з особливими освітніми потребами URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-ekologicnoi-kompetentnosti-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-501155.html> (дата звернення 01.10.2023)
2. Різноманітність інноваційних підходів до еколого-природничої освіти дошкільників. Методична скарбничка для вихователя (Квасилівський ЗДО): <http://leleka.rv.ua/riznomanitnist-innovaciynyh-pidhodiv-do-ekologo-prirodnychoyi-osvity-doshkil-nykiv-metodychna-skarbnychka-vyhovatelya.html> (дата звернення 2.10.2023)
3. С.Кондратенко «Формування екологічної компетентності у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями зору.» Інститут спеціальної педагогіки і психології ім. М. Ярмаченка НАПН України.
4. Екологічне виховання на уроках природознавства у початковій школі URL: <https://vseosvita.ua/library/ekologicne-vihovanna-na-urokah-prirodoznastva-u-pocatkovij-skoli-50979.html> (дата звернення 6.10.2023)
5. Формування екологічної компетентності учнів початкових класів на уроках рідної мови та природознавства Демчишина А.І. 2014 рік
6. Диференційоване навчання URL: <https://naurok.com.ua/diferenciyovane-navchannya-208021.html> (дата звернення 17.09.2023)
7. Диференційоване викладання як задоволення потреб усіх учнів класу URL: <https://ksuonline.kspu.edu> (дата звернення 4.09.2023)
8. Мозковий штурм: що це таке, які техніки бувають та як брейнштурмити ефективно URL: <https://www.gen.tech/post/sho-take-mozkovii-shturm-pravyla-ta-porady> (дата звернення 5.09.2023)
9. Гета А. В. Стан проблем людей з особливими потребами. Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі у світлі реалізації конвенції ООН про права інвалідів : тези

доповідей XIV міжнарод. наук.-практ. конф. Київ: Університет «Україна», 2014. С. 101–102.

10. Методи вимірювань URL: <https://buklib.net/books/35988/> (дата звернення 10.09.2023)

11. Методи вивчення природи URL: <https://naurok.com.ua/konspekt-uroku-z-prirodознавства-dlya-5-klasu-na-temu-metodi-vivchennya-prirodi-151534.html> (дата звернення 10.09.2023)

12. Записки практикуючого вчителя. Методи дослідження природи URL: <https://b-pro.com.ua/statti/metodi-doslidzhennya-prirodi> (дата звернення 23.09.2023)

13. Борисенко Н. М., Семашкіна Г. М. Пропедевтика формування природознавчої компетентності молодших школярів у процесі фенологічних спостережень. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. Вип. 65. Херсон. 2014. С. 80–85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2014_65_16. (дата звернення 14.09.2023)

14. Гільберт Т. Г., Тарнавська С. С., Павич Н. М. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. К.: Генеза. 2019. 256 с.

15. Борисенко Н. М., Семашкіна Г. М. Пропедевтика формування природознавчої компетентності молодших школярів у процесі фенологічних спостережень. Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. Вип. 65. Херсон. 2014. С. 80–85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2014_65_16.

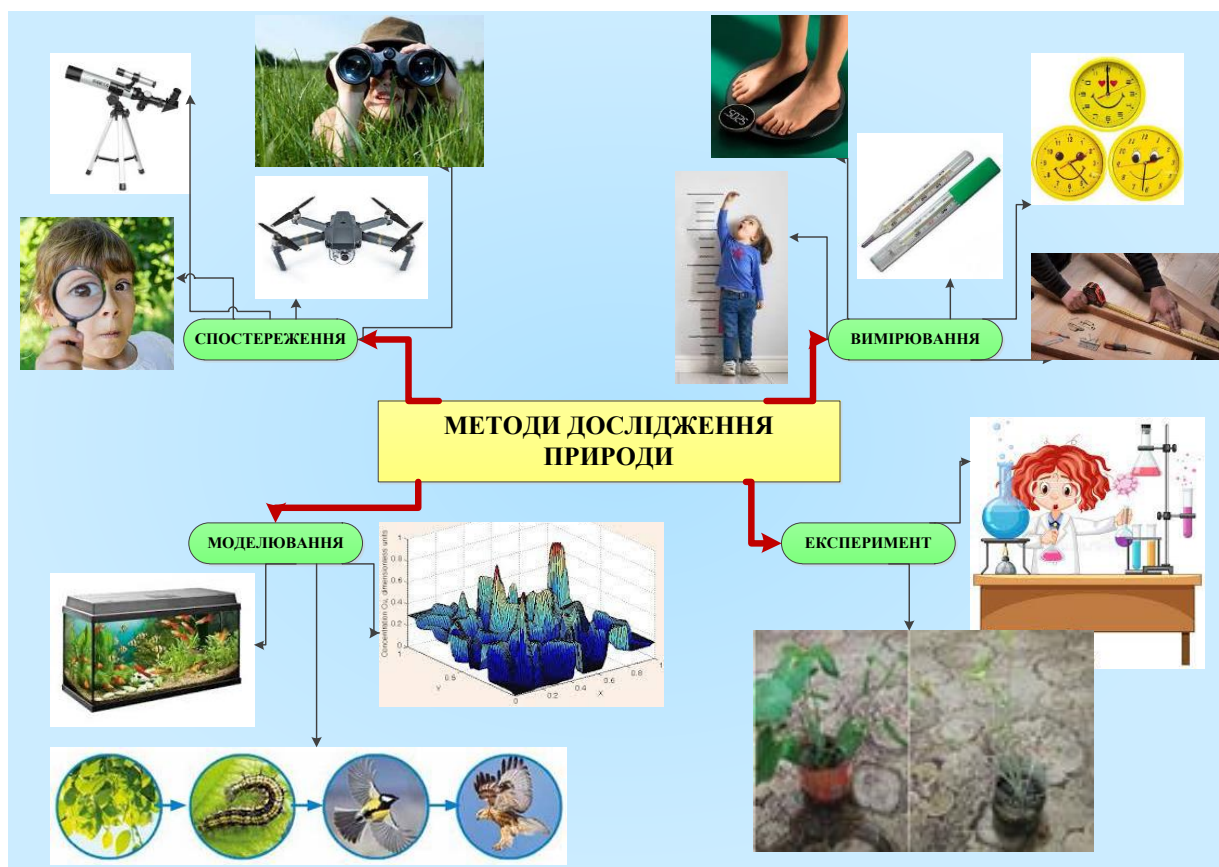
16. Активізація пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства URL: <https://dorobok.edu.vn.ua> (дата звернення 14.09.2023)

17. Традиційні методи навчання URL: <http://multycourse.com.ua/ua/page/19/67> (дата звернення 1.09.2023)

18. Робота в групах: діяльнісний підхід URL: <https://school-nadiya.com/robota-v-grupax-diyalnisnij-pidxid/> (дата звернення 1.10.2023)
19. Бачинський Г. Раціональне природокористування та охорона навколишнього середовища. К.: Ранок, 2017. 48 с.
20. Сухомлинський В. Сто порад учителеві. Вибрані твори: у 5 т.. К.: Освітянське слово, 2016. Т. 2. 670 с.
21. Степанюк А. В. До проблеми формування цілісних знань школярів про живу природу / А. В. Степанюк // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 68–77.
22. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. – К., 2008. – 64 с.
23. Ільченко В.Р. Освітня програма «Довкілля». Концептуальні засади інтеграції змісту природничо-наукової освіти / В.Р. Ільченко, К.Ж. Гуз. – Київ; Полтава : ПОПОПП, 1999. – 211 с.
24. Нарочно А. К., Ковальчук Г. В., Гончарова К. Д. | Методика викладання природознавства.- К .: Вища школа, 1990.- 300 с.
25. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. Посібник / Н.А.Пустовіт, О.Л.Пруцакова, Л.Д.Руденко, О.О.Колонькова. – К.: «Педагогічна думка», 2008. – 64 с.
26. Семенишина Т.О. Особливості трудового навчання і виховання дітей з порушеним зором // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки. Збірник наукових праць. Випуск 7. - К., 2007.
27. Пустовіт Г.П. Теоретико-методологічні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. /Г.П. Пустовіт – К. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.
28. Руснак Т. М. Форми і методи екологічного виховання в школі // 2003. – № 28.

- 29.Лаврентьєва Г.П. Здоров'язбережувальні вимоги до застосування електронних засобів навчального призначення // Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання, 2011 №2
30. Крутенко О.В. Формування ключових компетентностей учнів загальноосвітнього навчального закладувідповідно до вимог нових державних освітніх стандартів. Загальнокультурна компетентність: науково-методичний посібник / О.В.Крутенко. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 68 с.

ДОДАТОК А

ДОДАТОК Б

ЯКІ ТВАРИНИ ЖИВУТЬ В АНТАРКТИДІ?

ЯКА ПОГОДА В АНТАРКТИДІ?

ЧИМ ВКРИТА АНТАРКТИДА?

ЧИМ ОМИВАЄТЬСЯ АНТАРКТИДА?

ЩО МОЖНА ПОБАЧИТИ ТІЛЬКИ В АНТАРКТИДІ?

ДОДАТОК В*Опитування («до» та «після» уроку)*

1. Що ви знаєте про Антарктиду?
2. Скільки океанів омивають її поверхню?
3. Які експерименти ви знаєте?
4. Що таке спостереження?
5. Чи є прісна вода в Антарктиді?
6. Чи є в Антарктиді корисні копалини?
7. Яке природні явище можна побачити тільки в Антарктиді?

ДОДАТОК Г

Конспект уроку на тему. Погода. Служби метеорології та прогнозування погоди.

Мета: розкрити поняття прогноз погоди, градус, термометр;

Навчитися формувати уміння та навички, а саме вказувати на малюнку погодні умови та явища, які відбуваються тільки у вашій місцевості; навчитися розуміти з якою метою робиться прогнозування погоди; здобути навички розвитку спостереження, пізнавального інтересу, навички користування отриманими вміннями у реальному житті; самовиховати в собі дбайливе ставлення до природи; розвивати формування екологічної компетентності.

Побудова розвитково-корекційного фрагменту роботи: підвищення розумової активності, на основі роботи з термометром

Обладнання: книги, зошит для робіт, презентація, погодні карти, кімнатний термометр, барометр, гігрометр, рисунки з демонстрацією різноманітної погоди.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Почнемо посміхатися один іншому, небосхилу, сонячній зірці на небі, усім навкруги себе. Побажаємо взаємно один одному приємного дня та будемо починати наш урок!

II. СТИМУЛЯЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Усна доповідь педагога, демонстрація відео та переглядання його учнями

Про неї можна сказати таким чином: тепла, прекрасна, швидкозмінна, холодна. Вона нас постійно цікавить, а саме кожного дня. Вона демонструє нам з вами, в які речі одягнутися сьогодні, що робити протягом дня, їхати у мандри або пересидіти вдома..

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

1. Основні елементи погоди

Усна розповідь педагога з фрагментами пошукової бесіди

Для того, щоб зрозуміти та дослідити погодні умови важливо розбиратися, як вести дослідження по всім фрагментам: атмосферним тиском, відносна вологістю, вітром, опадами, хмарністю, сухістю, температурою повітря.

Розгляд рисунка

Рушаючи у мандри, йдучи пішки просто до шкільного закладу або театрального, кожен повинен звернути увагу и подивитися за вікно, що за погода буде на дворі. Якщо завчасно за цим слідкувати та звертати увагу на попередження про погану погоду, то можна врятувати собі життя, а можливо і іншим.

Обізнаність у погодніх явищах невід'ємні для того, щоб працював будь-яких тип транспорту, а також інші людські проекти, зокрема, будівництво, ринкові споруди тощо.

Для того, щоб контролювати погодні умови і завчасно попереджати людей про незгоду, існують метеорологічні служби.

2. Метеорологічні станції

Розгляд рисунків у презентації, перегляд відео на проекторі.

Станції метеорології є в всіх містах, у полі та високо в гірських масивах. Нагляд за головними фрагментами погодних умов відбуваються в деякі години й відправляються до станцій, котрі надають дані про можливу погоду.

3. Обладнання, за допомогою котрого наглядають за погодними умовами

Вміння розрізняти школярами приладів, які вони знають

Праця з словником термінів у підручнику та зошиті для роботи

Праця за рисунками презентації

Термометр – обладнання для виміру температури повітря. В конструкцію його входять пластини та скляні трубки з кулькою, яка кріпиться на цій пластині. На ній намальовані поділki, що співвідносяться до градусів. Цифрою 0 на цьому приладі

визначено температуру, коли льод починає перетворюватися на воду чи навпаки замерзання води, а цифра 100 відповідає кипінню води.

Градус – одиниця, яка вимірює температуру повітря.

Градуси **більше 0** прийнято вважати + і розуміємо це, як **тепло**, градуси **менше 0** – позначаються знаком – та розуміємо це як **мороз**.

Ртутний барометр – прилад для виміру атмосферного тиску повітря. Зменшення тиску демонструє погані погодні умови.

Волосяний гігrometer – обладнання для виміру відносної вологості. В його конструкцію входять рамка, на котрій закріплено людську волосину. При зростанні відносної вологості волосина збільшується у довжині, і це відразу демонструє стрічка на шкалі волосяного гігrometerу. Одиниці виміру вологості у відсотковому еквіваленті.

Флюгер прилад, який показує напрям і силу руху вітра.

4. Прогноз погоди

Усна розповідь педагога з фрагментами пошукової бесіди

Розгляд рисунків на презентації

Праця з словником термінів у підручнику та зошиті для роботи

Прогнозування погоди – це її дослідження, а потім передбачення. Прогнозування погоди роблять за **картами, які називаються синоптичні – картами погодних умов**. Це карти з географії, на котрих спеціально установленими знаками та цифрами зображають результати постійних спостережень за погодними умовами.

- *Народні та традиційні прикмети про погодні умови*
 Коли сонечко закатується за хмаринки, буде **дощова погода**.
 Хмаринки пливуть дуже низько від землі – будуть лити сльози **дощем**.
 Ворони всі разом летать у небі перед **сніжною погодою**.
 Дим та туман плыве дуже низько, буде **дощова погода, а згодом – тепло**.

V. Підсумок уроку

Завершити речення

На сьогоднішньому уроці я вперше зрозумів та дізнався...

Я побачив, що...

Я запам'ятав надовго, що...

Конспект уроку на тему: Рух повітря. Вітер.

Мета:

- продовжувати знайомити школярів з особливостями та характеристиками повітря, дати розуміння про сутність поняття « вітер», причини його існування;

- продовжувати розвиток розумових процесів, виховувати уважність, елементи запам'ятовування, пізнавальний інтерес, постійно працювати із поповненням словникового запасу школярів, продовжувати розвиток зв'язної та самостійної мови.

- навчати умінню та навичкам створювати висновки в повній самостійності; прививати цікавість до вивчення конкретного предмета, розвивати екологічну компетентність, спостережливість; продовжувати виховувати інтерес до об'єктів природи, котрі вивчаються.

Обладнання: книжки, зошити для роботи, кольорові олівці, ноутбук з презентацією «Вітер», роздатковий матеріал, природний календар, свічка з сірниками, карта нашої держави.

1.Організаційний етап

1.НПН школярів до конкретного уроку

2. Потрібно відгадати загадку – зрозумійте та опишіть відповідь:

« Ти без цього не будеш жити

А також, ні приймати їжу, ні пити воду,
не говорити слова» (повітря)

Підготовчий етап

2.Актуалізація вмінь та навичок школярів:

Стандартний опит

- Що за тему ми сьогодні оглядаємо?
- Що нового того, що раніше не знали ви для себе викоремили?
- Для чого, коли холодно, треба ставити подвійні рами?
- Чому, коли прохолодно, потрібно носити теплий одяг?
- Чому деякі види птахів та тварин не відчують холод в морози?
- Чому ми думаємо про те, що тепліше повітря набагато легше за прохолодне?
- Котрі експерименти ми з вами робили на на уроці?

Індивідуальне опитування (робота на дошці)

5 тижнів

5 днів

5 хвилин

(Школярі дають відповіді, що п'ять тижнів людина зможе не їсти, п'ять днів не пити та п'ять хвилин зовсім не дихати.)

Інтерактивна вправа «Асоціативний куц»

-Що за асоціації у вас можуть виникнути в той момент, коли ви бачите перед собою цифру 5?

(п'ять пальців на одній руці, п'ять пальців на одній нозі, п'ять днів в тиждень ходимо на навчання)

Предметом нашого з вами спостереження на останніх заняттях було саме повітря.

- Яке наше повітря? Зробіть його опис.

- Зробіть опис повітря, яке воно? Аргументуючи кожен його властивість.

Прозоре (через нього ми можемо бачити всі предмети)

Без форми (можливо надути пакет, надати форму)

Без запаху (запах містить лише предмет)

Без смаку (смак містить лише їжа)

Без кольору (колір містять лише предмети, які можна побачити)

2.Розповідь про тему та завдання уроку

Що можна називати вітром? Чи видимий вітер? Що за користь може давати вітер? Де він буде корисним

На ці запитання будемо по черзі надавати відповіді на уроці, який відбувається сьогодні.

Головна частина

1) Усна розповідь – бесіда педагога про новий матеріал з зображенням експериментів:

- Експеримент з долоньками

- Сьогодні ми «зробимо» вітер разом. Почніть махати власними долоньками біля свого обличчя.

— Які враження та відчуття у вас це викликає? (маленький вітерець)

— А як він створився? (рухливість повітряних мас)

— Яким чином ми з вами зможемо на собі відчуті повітря? (Піднести руку до гори і дуже різко її кинути у низ, швидко пробігти по кімнаті, відкрити двері та вікно в один і той самий час.)

— Давайте зробимо експеримент із запаленою свічкою.

— Що показує даний дослід? (Рухливість повітряних мас)

— Що ж саме йде у понятті «вітер»?

Робимо деякі висновки. Вітерець це рух повітряних мас.

- **ФІЗХВИЛИНКА**

Вітер може бути різноманітної сили. Потужний вітер, який знімає з споруд дахи, видає із корінням дерева називається ураганом. Ураган, який відбувається на морі має назву шторм.

Школярі в двох підгрупи – занотують лише три речення.

Пересування гарячих та холодних мас повітря над землею має назву вітер.

Вітер – має природне походження. Потужний вітер, який має велику руйнівну силу називається ураганом

2) Дослідження особливостей вітру, описані у літературних джерелах та творах (робота в групах)

Тихесенько, тихесенько вітер завиває,
Із травичкою шепоче
(Слабенький вітерець) Олександр Олесь

Ох, що за повна лиха година
Вітер завиває, виє та кидає,
розійшлася сніжна хуртовина

великим снігом вікна закрива
(Сильний вітерець) Олена Пчілка

По діброві вітер завиває,
Гуляє він по полю й равнині
Край дороги вигина дерева
До самого долу дістава

(дуже сильний вітер, Ураган) Тарас Шевченко

- 3) Закріплення пройденого матеріалу на уроці: - презентація « Вітер»
- Що мається на увазі під поняттям вітер?
 - Шляхи виникнення вітру?
 - На що впливає вітер і яке значення має у природі?
 - Як людина навчилася застосовувати силу вітру?

3.Етап закінчення уроку

Зробити оцінку роботи школярів на уроці, висновки.